

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

ROMÂNII SĂLĂJENI ÎN MARELE RĂZBOI

Marin POP*
Daniel-Victor SĂBĂCEAG**

ROMANIANS FROM SĂLAJ IN THE GREAT WAR

ABSTRACT

The participation of Romanians from Sălaj County in World War I is a topic that has received little attention from historians. This is why we have set out in this study to highlight several aspects regarding the participation of Romanians from Sălaj in the Great War, as the First World War is often referred to in the specialized literature, during the period 1914–1918.

Our study is based on the lists of war participants compiled in 1922, a project proposed by the Transylvanian Association for Romanian Literature and Culture (ASTRA), which had been headquartered in Sibiu since 1915. Statistical tables compiled by local authorities in 1922 and centralized by ASTRA representative Teodor Păcățian contain previously unpublished information regarding the demographics of localities in Sălaj County, mobilization to the front, casualties, disabled veterans, war widows, and orphans, the occupations of those who served, and the decorations and medals awarded to soldiers who participated in the war. I also used as documentary sources information discovered in the archives of Zalău and Cluj-Napoca, as well as the published bibliography.

Regarding the participation of the Sălaj elite in the Great War, we have focused on information concerning Victor Deleu, Iuliu Maniu, Gavril Câmpeanu, and Nicolae Munthiu.

Keywords: World War I, Romanians from Sălaj, Victor Deleu, Iuliu Maniu, Gavril Câmpeanu

Anul 1918 are o dublă semnificație pentru români: se încheie prima conflagrație mondială, dar la finalul ei se reușește desăvârșirea unității statale a poporului român.

Denumit de către participanți în memorialistica lor ca „războiul lumii” sau „un război care nu a mai fost”, Primul Război Mondial a folosit ca pretext asasinarea Arhiducelui Franz Ferdinand la Sarajevo, moștenitorul tronului austriac, în ziua de 28 iunie 1914. Asasinatul a radicalizat brusc toate tensiunile acumulate în timp în Peninsula Balcanică, dar și între celelalte state europene și a constituit declicul unui „eveniment istoric mondial”¹.

Din punct de vedere al jertfelor umane, Marele Război a însemnat numai în Europa în jur de opt milioane și jumătate de victime din rândul combatanților, din care 1.200.000 au provenit din Austro-Ungaria².

Unul dintre sălăjenii înrolați în armata austro-ungară încă din primele zile ale izbucnirii Marelui Război a fost tânărul avocat și fruntaș politic marcant al Partidului Național Român din Sălaj, Victor Deleu, născut la Pericei, în data de 25 mai 1876. A fost trimis ca ofițer pe frontul din Bucovina și la scurt timp, în luna octombrie 1914, a căzut prizonier la ruși, pe frontul de la Iacobeni. În acest context, soția sa, Olivia Deleu, născută Bardoși, împreună cu micul lor copil, Ovidiu, se mută la Sibiu, la părinții săi³.

Gavril Câmpeanu, o altă personalitate marcantă a Sălajului interbelic, învățător și preot, colaborator politic apropiat al lui Octavian Goga, a fost încorporat în armată în anul 1915. S-a născut în data de 12 decembrie 1896, în localitatea Bălan, județul Sălaj, din părinții Ioan și Nastasia Câmpeanu⁴. Provenind dintr-o familie săracă, cu mulți copii, s-a întreținut greu la studii, beneficiind și de ajutorul unor oameni mai înstăriți. Studiile sale sunt întrerupte de izbucnirea războiului. A fost recrutat în data de 25 februarie 1915. În acel moment era funcționar al notariatului cercual din Ciucea, județul Cluj, dar era înscris și la Institutul Pedagogic „Andrei Șaguna” din Sibiu. A fost înrolat în armata austro-ungară în data de 15 iulie 1915, la

* Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău; e-mail: marinpop07@yahoo.com.

** Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj; e-mail: sabaceag_daniel@yahoo.com.

¹ Liviu Maior, *Doi ani mai devreme. Ardeleni, bucovineni și basarabeni în război. 1914-1918*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2016, p. 39-40.

² Ioan Bolovan, *Primul Război Mondial și realitățile demografice din Transilvania. Familie, moralitate și raporturi de gen*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015, p. 23.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare S.J.A.N. Sălaj), *Colecția familială Deleu*, dos. 49/1916, f. 4; dos. 59/1976, f. 28.

⁴ Idem, *Colecția personală Gavril Câmpeanu*, dos. 3/1898-1948, f. 3.

Cluj, în Regimentul 51 Infanterie⁵. În data de 17 iulie pleacă spre Praga, în Boemia, unde ajunge în data de 18 iulie. A doua zi primește uniforma militară și este repartizat la compania a II-a a Regimentului 51 austro-ungar de infanterie, în cazarma de la Uyezd. A fost ales să facă parte dintre cei 25 de soldați care erau instruiți pentru școala de subofițeri.

În data de 15 august 1915 a fost repartizat la Batalionul 14 (matsch-batalion), compania a II-a, care urma să plece pe front, ceea ce s-a și întâmplat pe 29 august, când batalionul pleacă în Polonia rusească. Batalionul lui Gavril Câmpeanu ajunge în data de 1 septembrie în orașul Konszly, iar în data de 2 octombrie sosește în spatele liniei frontului⁶.

În dimineața zilei de 20 octombrie batalionul intră în prima linie. Tocmai în acea dimineață rușii au început o puternică ofensivă. După o jumătate de oră de lupte crâncene, rușii reușesc să rupă linia frontului, astfel încât în jurul orei 10 întregul batalion a fost capturat. Gavril Câmpeanu cade și el prizonier la ruși, fiind transportat, împreună cu ceilalți prizonieri, cu un tren militar, spre Siberia, chiar în aceeași zi⁷. În timpul cât a stat prizonier în Rusia a fost folosit în special la efectuarea muncilor agricole, la diferiți proprietari ruși⁸.

În momentul izbucnirii războiului, liderul politic național-român sălăjean, Iuliu Maniu, nu a acceptat să semneze declarația cerută de guvernul de la Budapesta, prin care se solicita intrarea României în război alături de Austro-Ungaria și a refuzat categoric să-și pună semnătura pe o declarație de fidelitate față de Regatul Ungariei. În aceste condiții, în luna mai 1915, Iuliu Maniu a fost recrutat, la Aiud, și încorporat în armata austro-ungară. Aceasta era o răzbunare personală a prim-ministrului austro-ungar Tisza István, deoarece, în calitate de jurist-consult al Mitropoliei de la Blaj, Iuliu Maniu era scutit de efectuarea serviciului militar. El figura, de altfel, în tabelul cu funcționarii ce urmau a fi scutiți de serviciul militar, întocmit de către mitropolitul Victor Mihály. Însă, la ordinul expres al contelui Tisza, care i-a cerut ministrului Cultelor, Jankovics, să expedieze urgent o telegramă Mitropoliei de Blaj, Iuliu Maniu nu a beneficiat de această scutire și urma să plece pe front.

La aflarea acestei vești, poetul Octavian Goga scria articolul „Pleacă și Maniu”. Plecarea pe front a lui Iuliu Maniu lăsa la Blaj o impresie descurajantă a „singurătății” poporului românesc din Transilvania, „rămas astfel cu desăvârșire orfan”. Pe lângă faptul că era un poet remarcabil, Octavian Goga era și un fin analist. El vedea în Iuliu Maniu un om de Stat, înzestrat cu calități de excepție, un adevărat lider al românilor transilvăneni. De fapt, el a fost cel care la Conferința Partidului Național Român, care a avut loc în perioada iulie-august 1919 la Sibiu, l-a propus în funcția de președinte al partidului, în urma decesului marelui om politic și mecenat Gheorghe Pop de Băsești. Întrezărea în Iuliu Maniu un om politic cu viziune europeană, un „spiritus rector” al vieții politice românești⁹.

Iuliu Maniu a fost trimis în Ungaria la Școala de ofițeri în rezervă a Regimentului 36 artilerie. Alexandru Vaida-Voevod, care își făcea și el serviciul militar la Viena, ca medic militar, l-a rugat pe D. C. Isopescu-Grecul să intervină pe lângă ministrul de Război pentru a clarifica situația militară a lui Iuliu Maniu. Ministrul i-a declarat lui Isopescu că îl va numi pe Maniu, care era locotenent, la Justiția Militară (Curtea Marțială). Iuliu Maniu trebuia doar să înainteze o cerere, în acest sens, însă a refuzat categoric. Într-o scrisoare adresată lui Vaida-Voevod, el sublinia, printre altele, faptul că „niciodată și în niciun caz nu va semna o asemenea petiție și că preferă să moară în tranșee decât să ceară guvernului maghiar, fie și în mod indirect, o favoare”.

După ce a efectuat un scurt stagiul pe frontul rusesc, Iuliu Maniu a fost trimis în Italia, unde la data de 9 iunie 1916 îndeplinea funcția de ofițer de artilerie al Regimentului 26 (Gebirgs), la brigada germană de infanterie, pe frontul sudic, în munții Tirolului¹⁰.

Un adevărat miracol îl reprezintă aspectul că se mai păstrează însemnul militar de identitate al lui Iuliu Maniu, însemn pe care îl aveau toți soldații pentru a fi identificați în caz de deces. Însemnul a fost păstrat cu sfințenie, în Cluj-Napoca, de familia Boilă, care l-a donat Casei Memoriale „Iuliu Maniu” din Bădăcin, unde se află expus¹¹.

La arhivele din Cluj, există un fond documentar Iuliu Maniu, unde am descoperit documente inedite, printre care și două cărți poștale din timpul Primului Război Mondial. Astfel, la data de 22 iulie 1916, Iuliu

⁵ *Ibidem*, dos. 7/1954, f. 48.

⁶ *Ibidem*, f. 49.

⁷ *Ibidem*, f. 50.

⁸ *Ibidem*, f. 50-54.

⁹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *fond Documentar*, dos. D2, vol. 10, f. 32-34.

¹⁰ Sever Stoica, *Iuliu Maniu*, Cluj, 1932, p. 107-108.

¹¹ Vezi însemnul lui Iuliu Maniu în fotografia din anexă.

Maniu primește o carte poștală emoționantă de la mătușa lui, Emilia Rațiu, a cărei fiică, Dorina, era căsătorită cu Iuliu Coroianu (fratele mamei lui Iuliu Maniu, autorul *Memorandumului* de la 1892), care îi scria următoarele:

Iubite viteaz. De la masa cunoscută îți trimitem mărturisirea sentimentelor noastre de iubire și admirație. Primește ca prinosul jertfei ce ai adus pentru Patrie și Tron. Dorim din tot sufletul ca bunul nostru Dumnezeu se te ia în grația și ocrotirea Lui și să te aducă sănătos în mijlocul nostru care te iubim cu adevărat, scumpul nostru viteaz. Cu toată căldura inimei te salută și îmbrățișează măicuța

Emilia Rațiu.

Tot pe această carte poștală mai găsim încă două însemnări, și anume: „Salutări și complimente de la Dr. Petre Poruțiu” și „Dulce Jijuluca. Slava Ceriului că ești bine și sănătos”, semnată „măicuța”.

Iuliu Maniu mai primește o carte poștală, nedată, din partea nepotului Romiți (Romul) Boilă din Diciosânmartin (azi Târnăveni), care îi scria următoarele:

Untiuț scump. Te sărutăm. Zaoci scrie la mașină. La noi plouă. Grădina ni frumoasă. Moșu a cumpărat doi poci (porci – n.n.). La Untiuțu a fost puiul tîrgului? Clarița cântă la pian. Te sărutăm. Bubi. Liviuța. Ileana. Lia¹².

În această perioadă, deși era pe front, Iuliu Maniu găsește timp și pentru a se menține în contact cu realitățile politice interne. În concediile pe care le petrecea în Ardeal, i-a vizitat pe toți frunțașii mișcării naționale românești, discutând cu ei situația politică internă și internațională și viitorul Transilvaniei în noua conjunctură europeană care se contura. El aducea de pe front ultimele informații din statele Antantei, pe care le primea de la prietenii cehi și slovaci aflați la Viena sau de la propriile lui surse secrete. Însă abia venit de pe front, în concediu, era rechemat telegrafic pentru a nu putea să-și desfășoare activitatea politică, deoarece era considerat, încă din acea perioadă, liderul românilor din Transilvania¹³.

Nicolae Munthiu, devenit „sălăjean”, prin căsătoria cu Sabina Deleu, sora lui Victor Deleu, a fost mobilizat pe frontul din Galiția, ca ofițer în rezervă. În momentul intrării României în război se afla în permisie, în Sălaj, la Pericei. Din cauza emoțiilor, cumnatul său, Ioan Deleu, nu reușește să discute cu el nimic din ceea ce și-a propus. Iată ce nota Ioan Deleu în jurnalul său:

„14 August 1916. Dimineața sosesc acasă de la Pericei (la Șimleu – n.n.), cu Niculiță (fiul lui Nicolae Munthiu – n.n.), unde stăturăm vre-o săptămână, ca să ne luăm adio de la Nicolae (Munthiu – n.n.), care pleacă mâine în zori...”

Nimic din ce am vrut să vorbesc cu el, cu privire la viitor, nu putui. M-am simțit apăsător la piept. Nu mi se deschise graiul. Parcă-mi spunea cineva: «Degeaba orice sfat, orice plan și propuneri. Vei face ce te vor ajuta puterile și împrejurările, cari, și ele, se vor schimba în fel și chip. Ținta o ai. Încât o vei apropia-o, se va vedea». Tot așa păți și Sabina (soția lui Nicolae Munthiu – n.n.)¹⁴.

Nicolae Munthiu se reîntoarce pe frontul din Galiția chiar în ziua intrării armatei române în război. Familia Deleu află vestea după plecarea lui, iar Ioan Deleu consideră că armata română nu era pregătită încă din punct de vedere tehnic, ceea ce, din păcate, s-a dovedit a fi adevărat în luptele ce vor urma.

Nicolae Munthiu se afla pe frontul din Galiția în calitate de ofițer de intendanță. A făcut parte din Regimentul 23 Honvezi, care avea sediul la Sibiu. Acesta făcea parte din structura organică a Corpului XII Armată, Divizia 38 infanterie honvezi Cluj, Brigada 76 Sibiu. Regimentul avea unități dislocate la Deva și Făgăraș și era constituit din români, în proporție de 69%¹⁵.

Unitatea din care făcea parte Nicolae Munthiu a ajuns la Lemberg, în Galiția, în septembrie 1914. La 1 noiembrie 1914, Nicolae Munthiu a fost avansat la gradul de locotenent, iar în anul 1917 la cel de căpitan. De pe front, Nicolae Munthiu a trimis cu regularitate soției sale o bogată corespondență¹⁶.

¹² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, *fond personal Iuliu Maniu*, dos. 7/1916-1918, f. 1-4.

¹³ Sever Stoica, *op. cit.*, p. 110-111.

¹⁴ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția familială Deleu*, dos. 49/1916, f. 1.

¹⁵ Arhiva Muzeului Județean de Istorie și Artă-Zalău, manuscris donat de către col. (r) Constantin Gomboș, p. 3.

¹⁶ *Ibidem*, p. 4-5; colonelul (r) Constantin Gomboș a descoperit această corespondență (43 de scrisori) la Timișoara și a achiziționat-o. O parte a publicat-o, în serial, în *Renășterea Bănățeană – Suplimentul de cultură, literatură și artă*, în anul 1998 (nr. 2584/11 august, 2590/19 august, 2596/25 august, 2602/1 septembrie și 2608/8 septembrie), sub titlul *Scrisori din război, expeditor: Nicolae Munthiu – ofițer de naționalitate română de pe frontul din Galiția (1914-1917)*; în anul 2006 a donat un manuscris cuprinzând respectiva corespondență Muzeului Județean de Istorie și Artă-Zalău.

Soția sa, Sabina, a rămas la Șimleu Silvaniei, împreună cu copiii, de școlarizarea cărora s-a ocupat fratele ei, Ioan Deleu. Au rezistat vitejește ostilităților și amenințărilor venite din partea autorităților maghiare până în toamna anului 1917, când s-au mutat la casa din Pericei¹⁷.

Din cuprinsul scrisorii date 4 iulie 1916 aflăm că Nicolae Munthiu povestea mult cu un alt ofițer român, Nerva Oncu, despre cumnatul său, Victor Deleu, cu care acesta din urmă a fost coleg de armă¹⁸.

Odată intrată în război și România, din corespondența lui Nicolae Munthiu se poate observa prudența cu care se exprimă în această problemă. El a depus jurământul de credință față de împărat și nu putea să-și manifeste față bucuria pentru intrarea României în războiul de eliberare al Ardealului. Cu atât mai mult cu cât în urma dezertărilor din armata cezaro-crăiască în România și la ruși, cum făcuse și cumnatul său, Victor Deleu, ofițerii de naționalitate română erau sub strictă supraveghere pe front, iar familiile lor acasă. De asemenea, corespondența era sever cenzurată. Totuși, observăm câteva exprimări cu subînțeles, în cadrul scrisorii din 12 septembrie 1914, în cadrul căreia își exprimă îngrijorarea pentru familia rămasă acasă la Șimleu-Silvaniei și de la care nu avea vești. În acest context, descrie scenariile posibile și îi transmite ce să facă pe viitor, dacă va ajunge în astfel de situații limită:

„Scumpă babă! (sub înțelesul de păpușă, termen folosit de Nicolae Munthiu în toată corespondența cu soția – n.n.). Ziua și noaptea aștept epistolă de la tine ca să aflu în ce situație ai ajuns în urma *întâmplărilor neașteptate din războiul nou*, ca să vă pot da eventuale sfaturi și directive pentru viitor. Până acum însă nu am primit decât corespondența în care scrii că aștepti avizul meu. Nu știu care e cauza, mi-ai scris mai mult sau eu nu am primit epistolele. Eu nu cred că nu ai scris despre *starea voastră de acum care are cu totul alte perspective*. Văzând că nu mai primesc epistolă mă apuc să descriu puțin posibilitățile ce pot urma. Voi sunteți încă departe de frontul de luptă și speriez că veți fi cruțați de apropierea lui. Fiind însă pe lumea aceasta toate posibile se poate întâmpla ca să vie și pe la voi porunca de care până acum numai ardelenii au avut parte, ca adică, să se evacueze. Înseamnă, că cine află cu cale, fuge în alte părți unde se crede că va fi departe de front iar cine nu se îndură să-și părăsească căminul, cu toate pericolele și necazurile ce-l amenință, rămâne acasă. Pentru cazul prim, lasă casă și masă, ducând cu sine numai viața și cele mai de trebuință nimicuri. În cazul al doilea, rămâne acasă, unde eventual, dușmanul nu trebuie să-i nimicească totul. Va fi prin înaintarea dușmanului mai departe, izolat de ai săi, care sunt pe front și cine știe, când se vor mai revedea, pentru că poate ca izolarea să dureze timp îndelungat. Afară de aceea, ajutorul bănesc încă încetează fiind întrerupte toate legăturile locale. *Știe Dumnezeu cum va fi și ce o să se mai întâmple!* Eu ți-am comunicat acestea ca să fi-i în curent cu toate posibilitățile și să poți face cu Ioane (Ioan Deleu, fratele soției sale, Sabina – n.n.) combinațiile pentru viitor. Îmi e negru înaintea ochilor și nu pot zice nimic. Ți-am trimis 300 coroane și cred că le-ai primit. Cu prima ocazie voi trimite mai mult. Eu trupește sunt sănătos, mă apasă numai dorul de voi și grija pentru viitor. În speranța că vederea mea e prea neagră, vă sărută cu mult dor, al tău, Nicolae”¹⁹.

În data de 19 septembrie 1916, scrie că este fericit, deoarece a primit de acasă corespondența, respectiv 3 scrisori, din care a aflat că familia era bine²⁰.

Corespondența anului 1916 dintre Nicolae Munthiu și soția sa se încheie printr-o scrisoare impresionantă, în care descrie modul în care au petrecut Crăciunul. Din cuprinsul ei reiese în mod clar că războiul nu a însemnat numai bătălii. Aflat în proximitatea morții, soldatul de pe front, încearcă să petreacă sărbătorile religioase într-o atmosferă cât mai plăcută și apropiată de cea de acasă.

În afară de câteva permisiu scurte, a rămas mobilizat pe front până la terminarea războiului. Sosit de pe front în luna noiembrie 1918, Nicolae Munthiu se implică „cu întregul entuziasm al visului național împlinit”²¹. A fost unul dintre principalii organizatori ai Consiliilor naționale române și Gărzilor naționale române din plasa Crasna, Comitatul Sălaj.

Victor Deleu, Gavril Câmpeanu și mulți alți sălăjeni au căzut prizonieri la ruși. La începutul anului 1916, în Rusia se găseau 130.000 de prizonieri români. O parte din prizonierii ardeleni aflați în lagărul de la Cyneșma, pe Volga, sunt mutați de către ruși, în toamna anului 1916, într-un alt lagăr, la Darnița, în apropierea orașului Kiev. Aici vor sta 7 luni, după care vor pleca spre Iași pentru a se înrola în armata română. La două zile de la sosirea lui Victor Deleu la Darnița, numărul ofițerilor ajunsese la 121, iar al trupeii la 1.600. Ofițerii au fost cazați în case, iar soldații în bărci.

¹⁷ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția familială Deleu*, dos. 65/1975, f. 11-12.

¹⁸ Arhiva Muzeului Județean de Istorie și Artă-Zalău, mss. *Constantin Gomboș*, p. 34.

¹⁹ *Ibidem*, p. 35-36.

²⁰ *Ibidem*, p. 37.

²¹ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția familială Deleu*, dos. 65/1975, f. 12.

Lăgărul era condus de generalul rus von Eiche. Singurul care era primit în audiență la el era sublocotenentul Victor Deleu, fiind cel mai în vârstă dintre ofițerii aflați la momentul respectiv în lagăr. El a aflat de la general că erau adunați la Darnița cu scopul de a pleca în România. Generalul primea ordine de la un șef de corp de armată rusească și nu știa mai multe în privința timpului cât urmau să rămână prizonierii ardeleni în lagărul de lângă Kiev.

Fiind singurul ofițer român care era primit de către generalul rus, Victor Deleu i-a expus toate problemele cu care se confruntau. Generalul a permis să fie înființată în lagăr o organizație civilă a soldaților, iar în fruntea ei l-a desemnat pe Victor Deleu, cu titlul de prim-senior, fiind cel mai în vârstă ofițer din lagăr. Așadar, deși nu era cel mai mare în grad, sublocotenentul Victor Deleu a fost ales în funcție datorită faptului că era cel mai vârstnic ofițer:

„Noi îl ascultam pe prim seniorul Victor Deleu – spunea un fost voluntar ardelean – chiar dacă aveam un grad mai mare decât cel de sublocotenent pentru că eram prizonieri de război și considerați de generalul von Eiche, până în momentul când vom fi preluați de armata română, că nu putem fi decât civili. Noi în momentul în care am luat hotărârea să facem ceea ce am făcut, intrând în serviciul neamului, nu ne-am mai considerat soldați, că nu mai aveam ceva comun cu armata austro-ungară. În felul acesta noi nu l-am considerat pe domnul Deleu ca pe un comandant, ci l-am considerat numai ca pe un om mai în vârstă căruia îi datorăm un respect. Dacă cineva ar fi încercat să ne fie comandant, în situația în care ne aflam, am fi protestat din toate puterile noastre. Noi cu toții ne-am gândit că este de datoria noastră să fim acolo unde ne chema sângele neamului nostru și aceasta este singura noastră obligație”²².

Liderul politic al românilor din zona Șimleului s-a impus prin personalitatea sa, prin modestie și spiritul organizatoric, nu doar în calitate de comandant, ci și ca un adevărat frate mai mare pentru toți prizonierii români:

„Că domnul Deleu, prin atitudinea sa, prin faptele sale, prin inițiativele sale, prin înțelepciunea sa, s-a ridicat în ochii noștri cu mult mai presus decât dacă ar fi avut un grad de mareșal, aceasta se datorește firei sale niciodată grăbite, felului cum a privit la modul înfăptuirii idealului nostru comun. Astfel fiind, domnul Victor Deleu a avut din partea noastră nu numai respectul datorat și pe care l-a avut de la început, ci a avut și tot ce putea avea un om de la alți oameni, dragostea noastră”²³.

În funcția pe care o avea, Victor Deleu era ajutat de alți „seniori” în următoarele probleme: state de plată, deoarece primeau soldă, alimentație, informații etc. S-a hotărât ca Victor Deleu să emită ordine de zi care să cuprindă toate problemele. În fiecare vilă exista câte un „senior” care observa și nota problemele cu care se confruntau, după care se ducea personal la Victor Deleu și căutau împreună soluții. S-a mai hotărât ca în fiecare zi 10 ofițeri să se deplaseze cu tramvaiul la Kiev și să cerceteze toate hotelurile, cu scopul de a afla dacă nu există cumva vreun călător din România²⁴.

De la începutul lunii noiembrie 1916 și până în luna mai 1917, au fost adunați la Darnița 290 de ofițeri, circa 50 de gradați teteriști, toți studenți la diferite facultăți, pe care războiul i-a prins ca gradați caporali și care în octombrie 1916 trebuiau să treacă examenul de ofițeri și aproximativ 60 de învățători gradați, care după legile românești trebuiau să devină ofițeri. Deci, în lagăr erau 290 de ofițeri și 110 candidați de ofițeri, în total 400. Cam tot atâți studenți români erau la facultățile din Budapesta, membri ai Societății „Petru Maior”. Așadar, se poate afirma că la Darnița „era adunată întreaga intelectualitate ce forma generația de război” din Ardeal. Numărul trupe se ridica la aproximativ 2.000 de prizonieri²⁵.

După cum sublinia profesorul Onisifor Ghibu, lagărul de la Darnița a fost o adevărată școală de moralitate. De asemenea, un fost voluntar sublinia următoarele: „Tot ce s-a întâmplat în Darnița a fost pentru noi toți o școală din care a răsărit un mare principiu de educație, anume principiul *omului de omenie!*”²⁶. Acest lucru se datorează, în primul rând, lui Victor Deleu, dar și mentalității sănătoase cu care intraseră în război și pe care o păstrasera cu sfințenie.

În data de 23 aprilie 1917 a avut loc prima adunare a voluntarilor ardeleni și bucovineni. Aici, la Darnița, a fost elaborat un memoriu. Din comisia de elaborare a acestuia a făcut parte și Victor Deleu. Memoriul, tradus în limbile franceză și rusă a fost înaintat guvernelor Rusiei, Franței și a celorlate state aliate. De asemenea, memoriul a fost trimis ziarelor și revistelor rusești, organizațiilor naționale cehe, sârbe, polone și rutene din Rusia și presei românești din Iași.

²² *Ibidem*, dos. 68/1978, f. 14.

²³ *Ibidem*, f. 15.

²⁴ *Ibidem*, f. 10-11.

²⁵ *Ibidem*, f. 13.

²⁶ *Ibidem*, f. 23.

Declarația de la Darnița a avut un larg ecou în rândurile voluntarilor români aflați în Rusia și a dus la intensificarea acțiunii de organizare pentru reîntoarcerea în țară și participarea în luptă alături de armata română.

În data de 3 iunie 1917, un tren special, cu 116 ofițeri și 1.200 de soldați, complet echipați, a pornit din Kiev spre Iași, unde a ajuns pe data de 7 iunie 1917²⁷. Astfel, în data de 7 iunie 1917, Victor Deleu sosea la Iași în fruntea primului batalion de voluntari români ardeleni, format la Kiev. A doua zi, pe 8 iunie, în Piața Unirii din Iași au fost primiți sărbătorește de către autoritățile românești, în frunte Familia Regală și prim-ministrul Ion I. C. Brătianu. După cum spunea peste câțiva ani Mihai Popovici, Victor Deleu s-a urcat pe soclul statuii domnitorului Alexandru Ioan Cuza și a rostit o cuvântare magnifică, care a electrizat întreaga mulțime adunată în piață. O redăm și noi în întregime, având în vedere importanța sa istorică deosebită:

„Emoția nu mă lasă să spun atâtea câte aş vrea. De ieri de când am călcat pământul acesta scump, care a fost pururea visul nostru, emoția ne stăpânește pe toți, ne-a răpit aproape graiul.

Totuși sunt dator (cu) un răspuns fratelui Goga și domnului Iancu Nistor, care ne-a cerut să fim credincioși jurământului dat.

Vom fi! Și nu spun o vorbă goală. Dovada cea mai bună e că suntem aci când puteam fi în altă parte.

Și am venit pentru că aici ne-a chemat în primul rând sângele și neamul; în al doilea rând, dragostea de această țară liberă la care zburau zilnic visurile noastre.

Da, am venit, și voi – o spunem cu toată hotărârea – să facem un protest viu că voi ați venit la noi nu ca cuceritori, ci ca frați liberatori.

Eram datori să venim noi la voi, azi, când voi trăiți noi zile atât de grele.

Venim cu toată încrederea fiindcă suntem siguri că vom birui.

Noi ardelenii am rămas de multe ori numai cu credința în Dumnezeu. Azi o mână dumnezeiască ne arată ce trebuie să facem.

Noi am pornit din țară străină, dar am pornit cu un singur gând: să mergem acasă.

De aceea drumul nostru nu era decât unul singur: înainte.

Și mergând înainte vom birui! Vom birui pentru că nu sunt așa de înalți Carpații cât ne sunt inimile de înălțate.

Azi am devenit cetățenii României, dar cetățenii unei Români Mari.

Mai avem ceva ce se cade să rostim.

Avem datoria să ne răzbunăm tot trecutul plin de suferință. Și pentru așa ceva cred că se cuvine să murim.

Terminând țin să adaug în numele fraților de luptă că vom da Regelui nostru țara liberă cu hotarele ei naturale”²⁸.

Ultimele cuvinte rostite de Victor Deleu sunt acoperite de ovații. Este coborât pe pe soclul statuii domnitorului Cuza pe brațe de mulțime și purtat prin rândurile trupei. Ovațiile ajung „la delir”. Toți strigau: „Trăiască frații ardeleni! Trăiască România Mare”

Seria cuvântărilor a fost încheiată de I. P. S. Mitropolitul Moldovei, care, „într-o patriotică vorbire”, a subliniat că sosirea voluntarilor ardeleni reprezenta „începutul unei noi vieți naționale”²⁹.

În memoriile sale, I. G. Duca nota despre memorabilul discurs al lui Victor Deleu următoarele:

„Toate cuvântările au fost mărețe și înflăcărâte, dar spre uimirea generală, n-au existat pe lângă a lui Deleu care a fost pur și simplu o minune, ceva de neuitat. N-am avut niciodată curiozitatea să recitesc textul și nici nu vreau dealminteri, ar fi să comit un păcat, să micșorez impresia pe care nu numai eu, dar toți cei ce se aflau atunci în Piața Unirii au resimțit-o cu atâta emoțiune. A fost una din cele mai puternice impresiuni oratorice din toată viața mea”³⁰.

După emoționantele discursuri, muzica a intonat „Hora Unirii” în piața în care s-a jucat această horă, pentru prima dată, în anul 1859. Acum, a doua oară, una în același brâu, în aceeași mișcare, pe frații români din Regat și pe cei din Transilvania și Bucovina. Era un moment înălțător și de „însuflețire cutremurătoare și duioasă în același timp”. Erau prezenți în aceeași horă, în jurul statuii domnitorului Cuza, oameni politici și personalități marcante, precum Ion și Vintilă Brătianu, Take Ionescu, Al. Constantinescu, Octavian Goga, Nicolae Iorga, Barbu Ștefănescu Delavrancea, generalii Prezan, Petala etc. S-au prins în horă miniștri,

²⁷ Constantin Stan, Doru E. Goron, *Contribuții aduse de voluntarii români transilvăneni și bucovineni la realizarea unității naționale românești (1916-1918)*, în *Acta Musei, Porolissensis*, XI, Zalău, 1987, p. 335-339.

²⁸ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția familială Deleu*, dos. 68/1978, f. 58.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ I.G. Duca, *Memorii*, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 254.

generali, bătrâni, femei și copii, precum și mulți ardeleni și bucovineni refugiați, sub privirile Familiei Regale, care urmărea impresionanta horă din balconul regal. Câteva admirabile piese interpretate de corul pe patru voci al ofițerilor ardeleni au încheiat programul serbărilor din Piața Unirii³¹.

De la ora 18:30, voluntarii s-au adunat din nou în formație de marș, cu drapelele și muzica în frunte, deplasându-se la cazarma Regimentului 7 Roșiori. A urmat un program artistic foarte reușit pus în scenă de ostașii Corpului I Armată, dat în cinstea fraților ardeleni și bucovineni. Cântece, jocuri, exerciții de gimnastică și interpretarea poemului eroic „Pe-aicea nu se trece”, semnat de Corneliu Moldovan și Mircea Rădulescu, au încheiat acea zi de însemnătate istorică, „care va rămâne de-a pururi neștersă în amintirea acelor cari au avut fericirea s-o trăiască”³².

Evenimentul a avut un ecou deosebit în presa vremii, dar și în memoriile unor participanți, precum Regina Maria sau Nicolae Iorga. Acesta din urmă sublinia, în legătură cu impresionantul discurs al lui Victor Deleu, următoarele: „Victor Deleu, șeful Ardelenilor, răspunde cu un discurs de o extraordinară putere”³³.

Revenind la Iuliu Maniu, activitatea sa de pe frontul italian este mai puțin cunoscută, în special în anul 1918, înainte ca el să dezerteze de pe front și să joace un rol hotărâtor în realizarea Unirii Transilvaniei cu România. O serie de documente inedite descoperite de către noi la arhivele din Cluj se referă la activitatea lui Iuliu Maniu în lunile iunie și iulie 1918, respectiv din data de 5 iunie până la data de 28 iulie. Din documente reiese că avea gradul de locotenent la Batalionul 26 Artilerie, pe frontul italian. De asemenea, în această perioadă s-a ocupat în special de aprovizionarea trupelor. Principalele sarcini pe care le-a avut au fost achizițiile și preluarea cailor pentru trupă, materiale necesare întreținerii (de potcovit sau harnașament), automobile pentru transport sau aprovizionarea cu alimente a trupeii. Cele mai multe dintre documente sunt chitanțe care confirmă primirea acestor materiale sau foi de lucru. Un document mai amplu este raportul detaliat asupra activității și misiunilor îndeplinite de către Iuliu Maniu în perioada 5 iunie – 28 iulie. Din păcate, din aceste documente nu apare data exactă în care a părăsit frontul italian și a venit la Arad, deoarece, după cum am amintit mai sus, ultima dată din documente este 28 iulie 1918³⁴.

Sălăjenii au jucat un rol important și în cadrul Legiunii de la Praga, înființată la inițiativa lui Iuliu Maniu. Printre ei s-a aflat și Gavril Câmpeanu, care a îndeplinit funcția de secretar al Legiunii. Eliberat din prizonieratul rusesc în data de 2 martie 1918, ajunge la Cernăuți în data 7/25 martie (de Sărbătoarea Bunei Vestiri). Din Cernăuți pleacă spre Praga, unde ajunge în data de 5 mai, în ziua de Paști, și a fost repartizat la compania a-IV-a a Regimentului 51 Infanterie. I se acordă concediul de 36 de zile pe care îl primeau prizonierii eliberați, însă numai în urma unui examen de limba rusă³⁵, în fața unei comisii, care se pare că avea rolul să-i observe pe cei care fuseseră contaminați de „virusul” bolșevic. Se reîntoarce în Praga în data de 5 iulie 1918 și este repartizat la Compania I a Regimentului 51 Infanterie, care se pregătea să plece pe frontul italian. Primește un concediu, în data de 20 august, pentru a-și susține examenul de corigență la Sibiu, la Institutul Pedagogic „Andrei Șaguna”, unde era înscris.

În data de 24 septembrie 1918, revine la Praga, unde este surprins de evenimentele revoluționare, care au loc în capitala cehă, începând cu ziua de 28 octombrie. Gavril Câmpeanu, martor ocular la aceste evenimente, în memoriile sale, își amintea de acea zi în care au început demonstrațiile de stradă. Iată cum relatează el ceea ce s-a întâmplat în Praga, în acea zi memorabilă de sfârșit de octombrie:

„Luni, 28 octombrie 1918, ne-am pomenit, pe la orele 14,30, cu imense manifestații pe străzile orașului Praga - capitala Boemiei. Bucuria cehilor era la culme. Sunau clopotele la toate bisericile și lumea alerga veselă în toate părțile, în cântece naționale și dansuri de mare amploare. Au apărut la geamuri stegulețe tricolore naționale cehe și sus pe toate clădirile drapele naționale. Strigăte în toate părțile: „Trăiască pacea!” „S-a terminat războiul!” – „ura, ura, ura!”. Tramvaiurile împodobite cu flori și stegulețe albe - simbolul Păcii. – O lume nouă, dintr-o dată, cu atmosfera ei de mare sărbătoare, cu multă voie bună peste tot. -

Soldații de pe diferitele fronturi, roiau în grupuri mai mari sau mai mici, cari cum puteau, cu tren, camioane, orice alte mijloace de transport, sau pe jos. Soseau trenuri încărcate cu fel de fel de materiale de război. – Războiul s-a sfârșit! Trăiască Pacea!”³⁶

³¹ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția familială Deleu*, dos. 29/1917, f. 61-62.

³² *Ibidem*, f. 63.

³³ *Ibidem*, f. 68 v.

³⁴ S.J.A.N. Cluj, *fond personal Iuliu Maniu*, dos. 7/1916-1918, f. 5-42; documentele sunt redactate în limba germană.

³⁵ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția personală Gavril Câmpeanu*, dos. 7/1954, f. 55.

³⁶ *Ibidem*, f. 57.

Conform celor menționate de Gavril Câmpeanu în memoriile sale, în data de 16/29 octombrie 1918 regimentele românești din Praga, la inițiativa ofițerilor români au înființat organizația militară cu denumirea de *Legiunea Română din Praga*. Inițiativa a aparținut căpitanului Alexandru de Simon și locotenentului Zeno de Herbay. Scopul acestei organizații militare românești era acela de a concentra toți soldații români, atât cei care se aflau în acel moment în Praga, cât și cei care se reîntorceau de pe alte fronturi, pentru ca, sub comanda *Legiunii*, să se întoarcă „în scumpul nostru Ardeal, în mod demn și deplin disciplinat”.

Încă din prima zi s-a înjghebat cancelaria legiunii, pentru a se putea întocmi ordine de zi, rapoarte, înregistrări, evidența sau alte acte oficiale. Apoi, s-a luat legătura cu *Senatul Român* din Viena, de unde a primit ordinele și instrucțiunile necesare.

În ceea ce privește reacția autorităților cehe față de această inițiativă a românilor, ea a fost una de „frățească loialitate” și i-au sprijinit în demersul lor. Legiunii i s-a pus la dispoziție, ca sediu, clădirea școlii Statnii Gymnazium din Preslav-Ulice, sectorul Schmichov, care era prevăzută cu birouri, dormitoare, sală de ședințe, curte spațioasă, pentru a-și putea desfășura activitatea și a fi încartiruiți în condiții corespunzătoare, până la plecarea în țară.

Autoritățile cehe le-au atașat ca ofițeri de legătură pe locotenentul Ruffer și sublocotenentul Raiman, care erau vorbitori de limbă română. Aceștia aveau misiunea de a înlesni diferitele cereri ale românilor pentru cele necesare desfășurării unei cât mai bune activități³⁷.

În colecția personală a preotului Gavril Câmpeanu se păstrează și cele 20 de ordine de zi, începând cu cel din data de 5 noiembrie și până la plecarea legiunii către țară. Ordinele erau citite regulat, în fiecare seară, înainte de cină, în curtea cazărnilor, fiind aduse astfel la cunoștința tuturor soldaților. În primul ordin de zi, datat 5 noiembrie 1918, se cerea respectarea curățeniei în cazarmă și înștiințarea numărului de arme, care se aflau la companii. Prin acest ordin de zi, Gavril Câmpeanu a fost numit în funcția de secretar al legiunii (conducătorul cancelariei, după cum se specifică în ordinul de zi). De asemenea, se trimiteau 100 de soldați la lucru, la cazarma Albrecht a revoluționarilor cehi³⁸. De altfel, din studiul ordinelor de zi se observă că soldații români au dat o mână de ajutor atât la efectuarea lucrărilor de întărire militară a cazărnilor Albrecht și Josefkaserne, cât și în alte puncte importante din oraș, ca Barachenspital, Bruscka, Vorechovka sau la fabricile Rinchova, Rincoffer și Karolinenthal. În fiecare zi erau trimiși sub comanda superiorilor în medie între 30 și 50 de soldați.

O altă misiune importantă era aceea de a asigura paza celor două gări ale orașului: Stadtbahnhof și Wilsonbahnhof, pentru a asigura liniștea publică. De asemenea, soldații care făceau de serviciu la gară aveau datoria să-i informeze pe soldații români care se aflau în trecere să se prezinte obligatoriu la sediul legiunii, unde erau înregistrați și împărțiți la companii³⁹.

Prin ordinul de zi din 6 noiembrie se făcea și împărțirea sergenților majori pe companii (Dienstführender), după cum urmează: la compania I sergent major Simion Florea; la compania a-II-a, Ioan Orban; la compania a-III-a, Iosif Cristoloveanu; la compania a-IV-a, Teodor Șuteu și la compania a-V-a sergent major Maghiar⁴⁰.

În ordinul de zi din data de 9 noiembrie se prevedea ca toți soldații să aibă „cusut pe miță tricolorul cu *Legiunea Română*, la din contra sergenții de serviciu vor fi raportați”. Aceste însemne, cusute în față la chipiu, erau purtate obligatoriu de către toți ofițerii, subofițerii sau soldații legiunii. Tot prin acest ordin de zi, soldatul Aurel Dogariu și sergentul Vasile Durghes erau numiți ca ajutoari ai lui Gavril Câmpeanu la cancelaria legiunii⁴¹.

La serviciul divin participau toți ofițerii și subofițerii. În data de 11 noiembrie, o delegație românească compusă din V. Mircea, H. Sorescu, N. Baboie, V. Ranca și Horia Petra-Petrescu a participat și la serviciul divin ceh, care a avut loc la mănăstirea Strachova⁴². De asemenea, în data de 22 noiembrie, o delegație română compusă din locotenentul Ioan Cojocar și preotul militar Ciobanu a participat la serviciul divin ceh, oficiat la biserica Sanfai, în memoria soldaților din Legiunea cehă căzuți pentru apărarea patriei lor⁴³. Aceste prezențe românești dovedesc strânsele relații ce se stabiliseră între legiunea română și poporul ceh, laolaltă având aceleași aspirații de eliberare de sub stăpânirea austro-ungară și de a-și crea fiecare statul național unitar propriu.

³⁷ *Ibidem*, f. 58.

³⁸ *Ibidem*, dos. 4/1918, f.1.

³⁹ *Ibidem*, f. 12.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 2.

⁴¹ *Ibidem*, f. 5.

⁴² *Ibidem*, f. 6.

⁴³ *Ibidem*, f. 17.

În data de 16 noiembrie, întreaga legiune a fost fotografiată în curtea cazarmei, iar pe 17 noiembrie, prin ordinul de zi nr. 13, cu aprobarea *Senatului Român* din Viena, au fost avansați la gradul de elevi plutonieri (kadet-aspiranți) următorii: voluntar sergent dr. Horia Petra-Petrescu; voluntar sergent Vasile Durgheș; voluntar caporal Octavian Buhățiel; voluntar caporal Liviu Budișan; voluntar fruntaș Victor Peteanu; voluntar infanterist Simion Turcu; voluntar infanterist Victor Chifa; voluntar infanterist Virgil Truțașiu; voluntar infanterist Octavian Urdea; voluntar infanterist Gavril Câmpeanu și voluntar infanterist Cornel Mureșan⁴⁴. Comandantul legiunii le-a eliberat adeverințe despre această avansare, care a fost recunoscută de către armata română după terminarea războiului.

Legătura cu *Senatul Român* din Viena era menținută prin locotenentul Horia Sorescu, care a primit însărcinarea de a fi curierul legiunii⁴⁵. La rândul lui și *Senatul Român* din Viena și-a stabilit oamenii de legătură cu *Legiunea Română* din Praga. Astfel la prima lui ședință, din data de 31 octombrie 1918, i-a însărcinat cu această misiune pe Petru Popovici și pe sublocotenentul Colbazi⁴⁶.

Din ordinul de zi redactat pe data de 19 noiembrie aflăm faptul că Alexandru de Simon, comandantul Legiunii române, împreună cu locotenentul dr. Crîșmariu și sergentul instructor Horia Petra-Petrescu au plecat la Viena pentru „afaceri oficiale”. Comanda legiunii este predată locotenentului Zeno de Herbay⁴⁷.

Probabil acum s-a hotărât și data plecării *Legiunii* spre casă, deoarece, după cum reiese din ordinul de zi datat 16 noiembrie⁴⁸, încă nu se știa cât timp va mai sta legiunea în Praga.

Ultimul ordin de zi este redactat de către Gavril Câmpeanu, secretarul legiunii, în data de 24 noiembrie și cuprinde următoarele:

„Plecarea. Măine la 1 h a.m. va sta legiunea în curte gata de plecat la gară, - toți oficerii, suboficerii și soldații să fie de față. Bolnavii sub comanda stegarului Cozma vor pleca la gară la 12 h a.m.

Înainte de plecare toți soldații trebuie instruiți, din partea comandanților de comp(anii), - despre purtarea pe transport, mai ales făcuți atenți să țină cea mai mare ordine, ca să nu facă rușine națiunii -

Legiunea pleacă sub conducerea Locot(enentului) Z(eno) de Herbay

Mulțumire.

În numele tuturor oficerilor, suboficerilor și soldaților mulțumesc d-lui locot(enent) F. Ruffer și d-lui sublocotenent Raiman, pentru deosebitul zel și adevărata dragoste frățească ce au arătată Legiunii noastre în timpul cât au petrecut în Praga”.

Se mai menționa că a doua zi, la orele 11,30, cazarma va fi luată în primire de către o comisie de la Platzkomanda, fiind preluată de la comandantul cazarmei, locotenentul Zeno de Herbay și de la administratorul Laur Curea⁴⁹.

Un moment deosebit l-a constituit deplasarea legiunii de la cazarmă la gară, despre care Gavril Câmpeanu își aduce aminte cu mândrie. Îmbrăcați frumos, în ținută nouă de iarnă, pe care abia o primiseră, cu flori la chipiu, „aliniați pe compănii câte patru soldați în rânduri, cu drapele și stegulețe naționale române și cehe, în cântări patriotice”, Legiunea română s-a deplasat la gară. Ea a fost însoțită de „popor de toate vârstele” și de o campanie cehă de onoare, care avea în frunte muzica militară. La gară au avut loc „cuvântări alese de rămas bun, cu îmbrățișări și prietenești strângeri de mâini”.

Legiunea a fost imbarcată într-un tren special pus la dispoziția ei. Astfel, în data de 12/25 noiembrie 1918, orele 19,45, în strigătele neconținute „de frățești urale și fâlfâiri de stegulețe și batiste albe”, trenul s-a îndreptat spre Cluj.

Au ajuns la Cluj în data de 14/27 noiembrie, miercurea seara, fiind așteptați și primiți la Comanduirea Gărzii Naționale Române, care se afla sub conducerea *Senatului Român* din Cluj.

Membrii *Legiunii*, după ce au primit laude și mulțumiri pentru comportamentul lor demn de ostași, au fost lăsați la vatră. Însă, cei care doreau se puteau înscrie ca membri volutari în Garda Națională Română din Cluj. Este și cazul lui Gavril Câmpeanu, care se înscrie și el voluntar. După un scurt concediu revine la Cluj, în data de 15 decembrie⁵⁰.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 13.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 9.

⁴⁶ Ioan Ranca, *Noi contribuții documentare privind Unirea Transilvaniei cu România*, în *Revista Arhivelor*, an LXIV, vol. XLIX, nr. 3, 1987, p. 287.

⁴⁷ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția personală Gavril Câmpeanu*, dos. 4/1918, f. 15.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 12. În acest ordin de zi se stabilea, printre altele, solda pe care urma să o primească fiecare, în funcție de gradul pe care îl avea. Ea era plătită pe câte 5 zile, ținându-se cont și de inflație (supliment de scumpire). Era prevăzută solda și după data de 1 decembrie 1918, de unde rezultă faptul că, în data de 16 noiembrie, nu se știa cât timp va mai staționa *Legiunea* în Praga.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 20.

⁵⁰ *Ibidem*, dos. 7/1954, f. 59.

Aflat în concediu, Gavril Câmpeanu participă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Iată cum relatează Gavril Câmpeanu, în memoriile sale, acest eveniment:

„Dumineca 1 dec(embrie) 1918. Am plecat cu delegația plasei Jibou, la Alba Iulia, la Marea adunare a românilor ardeleni, participând la înălțătoarea sărbătoare: Proclamarea Unirii Ardealului cu Patria – Mamă, zi adânc înfiptă în sufletul Neamului Românesc, plină de farmec, de entuziasm și de neuitare”⁵¹.

Așadar, scopul principal pentru care se înființase *Legiunea română din Praga*, și anume acela de a se reîntoarce, în ordine, în Transilvania, unde se simțea nevoia unei organizații militare românești, fusese atins. Mai mult însă, fiind în mijlocul evenimentelor revoluționare ale poporului ceh, ea s-a pus, la ordinul marelui om politic Iuliu Maniu, care se afla la Viena⁵², la dispoziția Consiliului Național Cehoslovac. Astfel, românii au refuzat să execute ordinele comandamentului austro-ungar și, mai mult, i-au ajutat pe revoluționarii cehi să dezarmeze armatele generalilor Kestranek și Stonsche și să ocupe instituțiile publice din Praga. Au ajutat la înarmarea primelor formații militare cehe, contribuind cu patru camioane pline cu mitraliere, puști pentru infanterie și muniție.

Datorită propagandei efectuate de către soldații români, efectivele legiunii au crescut de la 300 de persoane, cât avea la început, la peste 1000 în data de 30 octombrie. În aceste împrejurări, comandamentul militar austriac a capitulat⁵³.

Ajutorul dat de către soldații *Legiunii Române din Praga* la constituirea Republicii Cehoslovace nu a fost uitat de către poporul cehoslovac, între cele două popoare existând o strânsă legătură de prietenie de-a lungul întregii perioade interbelice.

Mai bine cunoscută este activitatea lui Iuliu Maniu în contextul negocierilor de la Arad, nu și cea de la Viena, când, practic, așa cum îi povestea secretarul său, Corneliu Coposu, o lună de zile a făcut ordine în Viena. La Arad a avut loc o reuniune a conducerii P.N.R., la care a participat și Iuliu Maniu. A primit misiunea de a reprezenta Afacerile Externe și Militare ale Transilvaniei și a plecat, în acest sens, la Viena.

La sfârșitul lunii octombrie 1918, armata austro-ungară era complet dezorganizată. Soldații aruncau armele și se întorceau acasă în mare dezordine. În acest context, marele om politic sălăjean, Iuliu Maniu, care, așa cum am menționat anterior, fusese încredințat cu conducerea afacerilor externe și militare ale românilor transilvăneni, a plecat la Viena, capitala Imperiului austro-ungar. Aici a înființat Sfatul ostașilor români. Acest organism a preluat comanda efectivă a regimentelor românești cu scopul de a se întoarce în ordine în țară, spre a se pune la dispoziția Consiliului Național Român Central, cu sediul la Arad. Ca atare, la data de 30 octombrie 1918, la Viena, se întrunesc ofițerii români și se înființează „Comitetul național al românilor din Transilvania”, sub președinția lui Iuliu Maniu⁵⁴.

Dar despre rolul jucat de Iuliu Maniu la Viena ar fi mai bine să includem aici opinia unui englez, Ivor Porter, care a petrecut 10 ani în România ca profesor și diplomat și l-a cunoscut personal pe Iuliu Maniu. Iată ce spunea acesta:

„Maniu a fost recrutat în armata austro-ungară, la artilerie, în 1914 – o încercare nereușită de a pune capăt activității sale politice. În toamna anului 1918, locotenentul Maniu, între două vârste, se afla într-o Vienă în pragul haosului, unde poliția și regimentele austriece scăpaseră, practic, de sub control, iar unitățile românești, cum era de așteptat, păreau neatinsse de bolșevism. Mustața îngrijită, umerii drepti și ochii senini nu i-au adus prea multă autoritate militară, dar își câștigase, în schimb, respectul tuturor românilor transilvăneni; a preluat controlul asupra a 60.000 de militari români din zona Vienei. A convins apoi autoritățile să-i permită să opereze din partea Ministerului de Război; cu ceea ce i s-a pus la dispoziție, el a transferat în Transilvania nu numai soldații români aflați în jurul Vienei, ci și pe alții din regiunea Praga”⁵⁵.

După cum se poate observa și din această relatare, Iuliu Maniu a avut un rol decisiv în repatrierea soldaților români, care vor forma primele unități românești din Transilvania. Astfel, toți soldații români s-au înrolat în legiunile înființate la Praga, în Italia sau în Franța. Aceste organizații militare românești, atât cât au staționat în țările în care luaseră ființă, cât și în drumul lor spre casă, au dat dovadă „de vrednicie pentru viitorul ce de multe veacuri ne aștepta”, prin comportamentul și disciplina militară pe care au dovedit-o întregii Europe, aflată într-un accentuat proces de anarhie.

⁵¹ *Ibidem*, f. 60.

⁵² Încă din luna septembrie 1918, Comitetul Național al Românilor din Ardeal îndeplinea rolul unui guvern românesc, în care Iuliu Maniu primise însărcinarea să se ocupe de afacerile externe și militare ale Transilvaniei. El a înființat în capitala imperiului, la Viena, *Senatul Român*, de la care primeau ordine toate organizațiile militare românești constituite în marile orașe, pentru a se reîntoarce acasă.

⁵³ Elie Bufnea, *Formațiile de voluntari, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918-1928*, București, 1929, vol. I, p. 139.

⁵⁴ Sever Stoica, *op. cit.*, p. 112-115.

⁵⁵ Ivor Porter, *Operațiunea Autonomus*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 17-18.

O temă mai puțin studiată în istoriografia sălăjeană este cea referitoare la soarta românilor rămași acasă, în special cea a femeilor și copiilor. În timp ce bărbații erau mobilizați pe front, în armata austro-ungară, tot greul gospodăriei a căzut în sarcina femeilor. Astfel, pe lângă creșterea copiilor, ele trebuiau să se îngrijească de animalele din gospodărie și de munca pământului, pentru a putea supraviețui în acei ani foarte grei pentru întreaga populație. În plus, mai erau și rechizițiile forțate pentru front, care erau luate de la populație.

Referitor la greutățile cu care s-au confruntat locuitorii din satul Zalnoc, de exemplu, în timpul Marelui Război, am descoperit în Registrele parohiale de stare civilă o însemnare inedită a preotului Buteanu, din anul 1916, pe care o redăm în continuare, fiindcă ea reprezintă o radiografie a ceea ce s-a întâmplat în Sălaj, în acele vremuri de restriște:

„Resbelul european a durat anul întreg (1916 – n.n.). – România a căzut în mâinile germanilor și austro-ungarilor; scumpete foarte mare – bucate s-a făcut puține. Fiecare familie trebuie să dea pentru miliție bucate. Le recvirau (rechiziționau pentru front – n.n.) cu diregătorie civilă și militară. Vitele arari foarte scumpe, așisderea bucatele cu cubul grâu cu 80 cor. dar prețul maximal era numai 41 coroane. Vitele pereche de boi cu 5-10 mii coroane, o vacă 2000 coroane și și mai scumpe vaci trecea 3 mii coroane – Femeile erau plugari, deoarece oamenii erau în resbel – tot femeile secerau și clădeau și semănau, și tot hotarul era lucrat; erau foarte sânguincioase, purtau gunoiul și noaptea; le era frică de foamete – Pre lângă toată sânguința, anii au fost rei – neroditori, ploi multe, ernia (iarna – n.n.) defel nu era frig și așa se făceau puține bucate. Una era în belșug – bani și omul cât de serac dădea sute pe o scroafă cu porci (8) poteai cumpăra o moșie. Pământurile nu aveau trecere, nu le lua nimeni. – Lemnele metri cu 20 coroane crengile carii cu 5 coroane (care la prețul real erau 5 coroane – n.n.). În general, considerând mărimea resbelului, au morit puțin din soldați din Zalnoc, abea 3 inși au morit în resbel în anu 1916”⁵⁶.

În anii grei ai Marelui Război, preotul celib Buteanu, care în perioada interbelică ajunge canonic al Episcopiei Greco-Catolice de Oradea, a trecut peste unele canoane bisericești, precum cele trei anunțuri înainte de căsătorie, acordând dispense soldaților care se întorceau de pe front și doreau să se căsătorească. Desigur că ne gândim la faptul că odată plecați înapoi pe front exista posibilitatea ca ei să nu se mai întoarcă. Astfel, preotul Buteanu nota în registrul de căsătorii că în anul 1916 a cununat 3 soldați care au venit de pe front în permisie: Junjan Gheorghe a lui Teodor, soldat în Regimentul 51 italian, căsătorit în data de 6 februarie cu Bulgărean Marișca; Bulgărean Nicolae, căsătorit cu Boșca Lucreția, în data de 16 aprilie; Gurzău George, soldat de pe frontul din Bucovina, căsătorit cu Mădrasan Floare, în data de 24 aprilie, „a doua zi de Paști, fără vestiri, cu dispensație”.

În următorii ani, 1917-1918, alți 8 soldați aflați în permisie s-au căsătorit. Printre ei, Sas Emil, „Milian”, care s-a căsătorit în data de 11 iunie cu Talpoș Victoria, fiica lui Talpoș Demetriu, fost primar și învățător în Zalnoc. Era soldat pe frontul italian, la Gorez și Kostenso și a decedat apoi. Racolția Mihaiu s-a căsătorit cu Balint Lucreția, în data de 18 septembrie 1918. El a fost prizonier în Rusia (Gubernium Simbirsky). Mitrașca Iuon, originar din Bobota, soldat în Regimentul 51 din Praga, s-a căsătorit cu Șandor Marișca din Zalnoc, în data de 3 octombrie 1918⁵⁷.

În Registrele parohiale de stare civilă existente la arhivele din Zalău, pe lângă Sas Emil, mai sunt amintiți următorii fii ai Zalnocului, care au decedat în vremurile tulburi ale Primului Război Mondial: Alesușan Dimitrie, născut la 12 octombrie 1892; Bulgărean George, născut la 21 aprilie 1895; Junjan George, născut la 7 mai 1895, a fost lovit de un glonț în cap și a decedat în data de 21 ianuarie 1917, fiind îngropat pe frontul din Bucovina, la Argestru; Balint George, născut la 25 mai 1896, a decedat pe frontul italian, la Monse Campigolessi Asiago, în data de 17 iunie 1917; Giungian Demetriu, născut la 13 noiembrie 1897, „a murit în resbel”⁵⁸.

Pe lângă registrele parohiale de stare civilă, o sursă importantă și inedită de informații legate de participarea sălăjenilor la Primul Război Mondial o constituie tabelele întocmite la inițiativa Astrei, în anul 1922.

Ideea de a aduna toate datele statistice referitoare la jertfele „de sânge” și „avere” aduse de români în Marele Război, a fost lansat în presa românească din Ardeal, pentru a nu avea situația de după revoluția pașoptistă, din 1848-1849, în urma căreia datele au fost „adunate pe dibuite, fără temei de exactitate”, prin strădaniile lui George Barițiu.

⁵⁶ S.J.A.N. Sălaj, *Colecția registrelor parohiale de stare civilă*, Registrul nr. 1356/1890-1945, f. 37.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 37-41.

⁵⁸ *Ibidem*, Registrul nr. 1355/1884-1903, f. 46-47.

Scopul avut în vedere atunci când s-a lansat ideea trebuie căutat „în împrejurarea, că așa cum începuse și cum era purtat războiul, temerea era mare, că rezultatul său final va fi cel nedorit de noi, învingerea puterilor centrale și rămânerea noastră, a Românilor din statul ungar, și pe mai departe în legăturile avute cu maghiarii”. În vederea unei eventuale astfel de situații, spune Teodor Păcățian, „se dorea să ne înarmăm din bună vreme, aducându-ne toate argumentele, toate dovezile, cu cari să arătăm contrariilor politici în luptele pe cari le vom mai avea de purtat cu ei, că după ce ne-am făcut și de astă-dată, ca totdeauna în trecut, datorința față de patrie, aducând jertfe însemnate pentru ea, cuvine-se, ca patria, care până aici nu era și a noastră, să nu mai fie zgârcită față de noi, ci să ne dea drepturile politice-naționale cari ne compet, ca unui popor de peste trei milioane de suflete, alcătuitor și el de stat, întocmai ca maghiarii”⁵⁹.

Odată cu lansarea ideii de culegere a datelor statistice, s-a ajuns la concluzia că cea mai indicată pentru a realiza acest deziderat era Asociațiunea din Sibiu (Astra), împreună cu despărțămintele ei. Ca urmare, în ședința din 10 iulie 1915, Comitetul Central al Astrei a abordat această problemă, considerând că preoții celor două biserici românești, ortodoxă și greco-catolică, „cu îndrumarea primită de la autoritatea lor bisericească”, vor putea să adune datele statistice, având ca instrument de lucru un chestionar întocmit de către secțiunea istorică a Astrei, ce cuprindea peste 50 de întrebări⁶⁰.

Având în vedere faptul că erau vremuri de război, Secțiunile științifice-literare ale Astrei s-au întrunit în ședință abia în data de 2 august 1920, când au luat în dezbatere această problemă și au decis ca secțiunea istorică să mandateze un membru al său pentru colectarea datelor „de mare interes pentru istoria contemporană” a românilor. În calitate de președinte al secțiunii istorice, Teodor V. Păcățian, își asumă misunea, elaborând un cap de tabel nominal despre românii care au luat parte la războiul mondial din anii 1914-1918, întocmind și un „plan întreg de lucrare”, pe care l-a supus apoi aprobării secțiunii istorice, care s-a întrunit la Cluj, în data de 18 iunie 1921⁶¹.

Față de anul 1915, după război, situația românilor era, din fericire, alta. Acum aveau propriul aparat administrativ, format din prefecți, primari, notari, secretari de primării etc., care se puteau ocupa mai bine decât preoții de adunarea datelor statistice, urmând ca doar la final să fie chemați preoții, învățătorii și câte un plugar „mai de frunte” din fiecare comună, să ajute la revizuirea și eventual completarea datelor lipsă din tabele. Odată cu tabelul, Teodor V. Păcățian propune ca fiecare primărie să realizeze și un scurt raport referitor la evenimentele revoluționare din toamna anului 1918, când mulți dintre soldații „infestați” cu virusul bolșevic s-au dedat la devastări și violențe, în special asupra fostelor autorități, dar au produs pagube și asupra avutului proprietarilor români.

În ședința din 18 iunie 1921, care s-a ținut la Cluj, secțiunea istorică a Astrei a aprobat planul elaborat de Teodor V. Păcățian, sprijinit și de prof. univ. dr. Ioan Lupaș, în calitate de referent. Cu executarea planului a fost încredințat Teodor V. Păcățian, care a elaborat și un model pentru secretarii de comune și orașe, întocmind tabelele pentru o comună din județul Târnava Mică. Totodată, Astra a votat și un buget de 60.000 de lei pentru ducerea la bun sfârșit a acestui proiect⁶².

În derularea proiectului, Teodor Păcățian a avut un sprijin deosebit din partea funcționarilor publici dedicați ai Directoratului General de Interne din Cluj până la desființarea acestuia de către noul guvern liberal.

Teodor V. Păcățian a încercat să elaboreze un tabel nominal care să cuprindă cât mai multe date despre toți românii care au luat parte la război. În primele coloane ale tabelului trebuia răspuns la următoarele întrebări: câți români din comuna sau orașul respectiv au luat parte la război ca soldați mobilizați, ca întrebuiunțați la servicii auxiliare sau mobilizați pe loc, ca arestați, internați sau refugiați din motive politice, însemnându-se la fiecare, prin completarea rubricii corespunzătoare. Urmează apoi răspunsul la întrebarea ce s-a întâmplat cu ei: a decedat ca erou pe câmpul de luptă, a decedat în pribegie, în închisoare, la locul de internare, acasă sau în urma bolilor contactate în timpul războiului; a venit acasă ca invalid, bolnav, rănit, dar s-a însănătoșit sau a venit acasă deplin sănătos. La rubrica 16 mai era întrebarea dacă erau persoane date dispărute până la acea dată. Alte rubrici conțin întrebări legate de văduvele și orfanii rămași în urma celor decedați și, nu în ultimul rând, cu ce medalii au fost decorați participanții români la război⁶³.

Tabelul final și modelul de comună au fost aprobate în cadrul ședinței secțiunii istorice a Astrei, care a avut loc la Cluj, în data de 23 noiembrie 1921.

⁵⁹ Teodor V. Păcățian, *Jerfele Românilor din Ardeal, Bănat, Crișana, Sătmăr și Maramurăș, aduse în războiul mondial din anii 1914-1918*, Sibiu, Editura Asociațiunii, 1923, p. 3.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 4.

⁶¹ *Ibidem*, p. 5.

⁶² *Ibidem*, p. 6-7.

⁶³ *Ibidem*, p. 8-9.

A doua zi, Directoratul General de Interne din Cluj a adresat subprefecților județelor din Ardeal și Banat o circulară, în care se sublinia că Astra intenționa „să compună o lucrare istorică de mare însemnătate, în care să cuprindă toate datele statistice, referitoare la jertfele pe cari le-a adus poporul român de dincoace de Carpați în războiul din anii 1914-1918”. Cum datele se puteau culege doar cu ajutorul organelor administrative locale, conducerea directoratului a transmis rugămintea Astei de a sprijini acest demers important. Totodată, le transmite că fiecare comună urma să primească câte un formular tipizat, după modelul elaborat de Astra pentru o comună din județul Târnava Mică, cerându-le „tot sprijinul posibil pentru cât mai grabnica înfăptuire a lucrării”, fiind dat ca termen finalul lunii februarie 1922⁶⁴.

Pentru ca datele adunate de către funcționarii primăriilor să fie cât mai exacte, se recomanda celor încredințați cu întocmirea tabelelor „să meargă din casă în casă, sau să cheme la primărie pe rând capii de familie pentru ca din gura celor interesați să afle starea lucrului din fiecare familie și să primească informațiile pentru umplerea corectă a rubricelor din tablou”⁶⁵.

Deși în teorie nu era un proiect prea complicat, în practică s-a dovedit mai greu de înfăptuit, astfel că până la sfârșitul lunii februarie 1922, directoratul din Cluj nu primise niciun tabel de la comune sau orașe. Primul tabel care a fost completat și trimis la Cluj a fost cel al orașului Oradea, la jumătatea lunii martie 1922. În acest context, abia la începutul lunii noiembrie 1922 erau intrate la Astra tabelele din ultimele 4 județe rămase restante, după care Teodor V. Păcățian a trecut la centralizarea lor⁶⁶.

Din datele statistice centralizate, adunate din 22 de județe, cu 40 de comune urbane și 4.183 de comune rurale, reiese că la începutul războiului populația românească de dincoace de Carpați era de 2.979.614 de persoane, din care au luat parte la război 489.544 de persoane⁶⁷.

Din analiza tabelului centralizator al județului Sălaj reiese că populația românească din cele 233 de localități (în afară de orașele Zalău și Șimleu Silvaniei), care au trimis datele statistice, era de 146.274 locuitori. Numărul celor decedați în cursul războiului – 2.272, contribuții benevole pentru armată – 304.100 lei, pagube de război ale localităților în total – 801.000 lei. Au luat parte la mișcările impuse de război: la partea activă, ca soldați pe front – 23.645; la partea sedentară, pe servicii auxiliare sau mobilizați pe loc – 1.344; chemați fiind pentru a fi arestați sau internați – 16; au fost refugiați – 5.

În ceea ce privește soarta îndurată în timpul războiului: morți pe câmpul de luptă – 2.227; morți în temniță, în pribegie, în spital, în urma bolilor sau rănilor – 522. S-au întors acasă: ca invalizi – 1.136; răniți, bolnavi, însă în prezent (în 1922 – n.n.) sunt sănătoși – 1.693; deplin sănătoși – 17.735; sunt dispăruți – 1.697. În urma decedaților/dispăruților au rămas: văduve – 1.995; orfani – 4.392.

După clasele sociale, au luat parte la mișcările impuse de război: intelectuali – 163; comercianți și meseriași – 479; plugari – 24.368.

Din orașul de reședință Zalău, oraș majoritar unguresc, au fost mobilizați doar 26 de români, din care 16 s-au întors acasă sănătoși, 3 au decedat pe front, unul în temniță, pribegie etc., 6 dispăruți; văduve: orfani, nu s-au înregistrat. Categoriile sociale: un intelectual (dr. Ioan Suciu, originar din Corund, de profesie avocat, care a avut gradul de locotenent de rezervă), 4 comercianți sau meseriași, 21 plugari.

În orașul Șimleu Silvaniei, centrul cultural, religios și economic al românilor sălăjeni, unde exista o populație românească de 1792 suflete, au fost mobilizați 152 de români, decedați 55; după categorii sociale, 41 erau intelectuali, 17 comercianți sau meseriași și 94 plugari. S-au întors acasă sănătoși 109, 9 au decedat pe front și 24 au dispărut. Văduve 9, copii orfani 18. Dintre șimleuani, dr. Alexandru Aciu și dr. Coriolan Meseșianu au ajuns la gradul de căpitan, fiind decorați cu *signum laudis* I. Dintre cei 4 fii ai preotului Alexandru Sima din Pericei, în tabele apare doar fiul Alexandru, plugar, din Pericei, soldat⁶⁸.

În total, din Transilvania au fost mobilizați în cadrul armatei austro-ungare 926.500 de bărbați, în perioada 1 august 1914 – 1 noiembrie 1918. Din numărul total, pe naționalități, românii reprezentau 52,27%, respectiv 484.924 de oameni, urmați de maghiari cu 257.110 (27,75%), germani cu 87.500 de oameni (9,44%), iar restul de 10% erau de alte etnii (evrei, slovaci, ruteni, armeni, romei etc.)⁶⁹.

În concluzie, se poate afirma faptul că și populația românească din județul Sălaj și-a adus aportul de „sânge” și „avere” la Marele Război, de la simplul țaran gospodar până la elita existentă la vremea respectivă, precum au fost cazurile lui Iuliu Maniu, Victor Deleu, Nicolae Munthiu sau Gavril Câmpeanu, care au avut apoi o contribuție însemnată la realizarea Unirii Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 10.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 14.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 16-17.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 20.

⁶⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, *fond ASTRA*, Listele participanților la Primul Război Mondial. Județul Sălaj, dos. 10/1914-1918, f. 2-5.

⁶⁹ Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 23-24.

ANEXE

Tabel centralizator al județului Sălaj
XVI.
JUDEȚUL SĂLAJ

Numărul curent	Comunele din județ	Poporațiunea română a comunei	Numărul celor decorați în cursul războiului	S-au făcut contribuiri benevole pentru armată		Pagubele de războiu ale comunei în total		Au luat parte la mișcările impuse de războiu		Soarta îndurată în timpul războiului						În urma decedaților /dispăruților au rămas		După clase sociale au luat parte la mișcările impuse de război		
				în Lei		chemați fiind		au fost refugiați	morți pe câmpul de luptă	morți în temniță, în pribegie, în spital, în casa bolnavilor, răniți	S-au reîntors acasă		sunt dispăruți	văduve	orfani	Intelectuali	comercianți și meseriași	plugari		
						la partea activă, ca soldați pe front	la partea sedentară, pt. servicii auxiliare, sau mobilizat pe loc pentru a fi arestați sau internați				ca invalizi	răniți, bolnavi, însă în prezent sunt sănătoși							deplin sănătoși	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	Zălau	-	-	-	-	26	-	-	-	3	1	-	-	16	6	-	-	1	4	21
2	Șimleul Silvaniei	1792	55	-	-	152	-	-	-	9	2	7	1	109	24	9	18	38	18	96
3	Acăș	471	-	-	-	57	5	-	-	8	-	4	-	49	1	4	10	1	1	60
4	Aghireș	726	1	-	-	113	18	-	-	12	1	8	7	96	7	15	38	1	1	129
5	Agrij	876	1	8000	-	158	14	-	-	2	5	6	15	126	18	15	23	-	-	172
6	Aleuș	480	3	-	-	81	-	-	-	3	-	4	-	67	7	4	6	-	-	81
7	Archid	18	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	4
8	Arduzel	88	-	-	-	9	1	-	-	-	1	1	-	8	-	1	1	-	-	10
9	Arghihat	534	-	-	-	77	30	-	-	1	7	8	6	65	20	4	9	3	-	104
10	Asuajul de Jos	1068	1	-	-	234	21	-	-	35	9	17	-	189	5	28	52	-	-	255
11	Asuajul de Sus	1400	-	-	-	259	11	-	3	37	4	3	29	190	10	24	41	3	1	269
12	Babța	1057	11	-	-	142	-	-	-	2	-	4	-	111	25	1	1	-	-	142
13	Bădăcin	810	25	-	-	95	14	-	-	-	-	11	21	77	-	-	-	-	-	109
14	Badon	589	-	-	-	116	-	-	-	8	-	2	-	100	6	-	-	-	-	116
15	Băița	1339	41	-	-	265	18	-	-	31	-	14	63	154	21	18	59	1	1	281
16	Bălan	1359	8	3000	-	280	21	1	-	34	5	4	5	237	17	23	61	-	-	302
17	Ban	860	6	-	-	121	-	-	-	19	-	12	-	90	-	8	21	-	-	121
18	Bănișor	895	23	-	-	106	-	-	-	18	-	11	-	77	-	15	27	-	-	106
19	Bârsa	360	-	-	-	67	-	-	-	8	-	3	9	42	5	3	7	-	-	67
20	Bârsăul de Jos	805	9	-	-	172	-	-	-	2	1	5	-	134	30	10	13	1	-	171
21	Bârsăul de Sus	1450	10	-	-	328	-	-	-	14	6	16	2	252	38	35	70	2	12	314
22	Băsești	1050	8	-	-	181	-	-	-	30	3	3	-	140	5	16	45	-	-	181
23	Benefalău	474	-	-	-	76	14	-	-	11	-	7	2	69	1	-	5	2	2	86
24	Bicaz	870	22	-	-	181	6	-	-	22	14	6	18	108	19	28	65	7	1	179
25	Bilghez	15	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
26	Biușa	319	12	-	-	57	-	-	-	11	-	-	-	46	-	-	-	-	-	57
27	Blaja	267	17	-	-	47	-	-	-	4	-	-	16	17	10	5	14	2	-	45
28	Bobota	1223	39	-	-	189	5	-	-	12	2	8	46	109	17	12	24	1	3	190
29	Bocșa Română	999	-	-	-	165	-	-	-	1	-	7	-	157	-	-	-	-	-	165
30	Bocșița	321	-	-	-	64	-	-	-	4	1	2	4	53	-	4	7	-	-	64
31	Bodia	348	-	500	-	71	7	-	-	15	1	2	6	52	2	7	9	-	-	78

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

32	Boghiș	149	5	-	-	6	-	-	-	-	2	-	4	-	-	-	-	6
33	Bogdana	1093	-	1200	-	159	6	-	-	6	4	3	7	110	35	19	32	165
34	Boian	650	2	-	-	112	-	-	-	18	-	4	-	89	1	7	19	112
35	Boianul Mare	911	16	-	-	179	11	-	-	19	12	3	31	113	12	24	62	183
36	Borla	13	2	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-
37	Borza	409	2	-	-	84	-	-	-	11	6	3	-	62	2	6	15	81
38	Bozieș	128	4	-	-	15	-	-	-	-	-	2	-	13	-	-	-	15
39	Bozna	537	1	2000	-	111	3	-	-	3	7	2	6	80	16	15	21	113
40	Brebi	1200	3	-	-	231	1	-	-	29	1	14	-	181	7	16	41	232
41	Brusturi	412	6	-	-	71	3	-	-	11	2	2	-	59	-	7	13	74
42	Buciumi	1948	3	3000	-	265	9	-	-	18	13	17	14	194	18	23	36	266
43	Bulgari	373	5	-	-	82	-	-	-	13	-	4	2	50	13	2	7	82
44	Camăr	85	5	-	-	23	1	-	-	2	3	-	-	18	1	-	1	23
45	Cățalul Român	1388	3	-	-	243	-	-	-	58	6	2	1	175	1	33	63	243
46	Cățalul Ung.	461	-	-	-	80	-	-	-	3	7	2	1	64	3	8	15	80
47	Căuaș	780	37	-	-	115	7	-	-	8	1	6	17	78	12	12	26	112
48	Cean	310	15	-	-	60	-	-	-	1	6	1	3	46	3	7	13	57
49	Cehalul Român	1276	15	-	-	146	8	-	-	11	-	7	69	58	9	11	23	153
50	Cehalul Ung.	154	4	-	-	29	1	-	-	-	-	2	23	5	-	-	-	27
51	Ceheiu	909	40	9000	-	172	21	-	-	11	4	7	2	145	24	22	23	189
52	Cehul Silvaniei	347	-	-	-	6	-	-	-	1	-	-	-	5	-	-	-	6
53	Cerișa	420	-	500	50000	85	5	-	-	9	2	4	8	62	5	6	11	88
54	Chechiș	1241	48	-	-	217	9	-	-	15	5	10	40	148	8	17	47	225
55	Chegea	771	1	-	-	108	-	-	-	7	3	4	-	77	17	14	29	104
56	Chelița	735	3	-	-	112	11	-	-	17	5	8	-	91	2	7	15	122
57	Chendrea	725	6	2000	-	166	6	-	-	12	-	6	6	130	18	19	36	172
58	Chereușa	256	7	5000	-	38	-	-	-	-	-	-	4	34	-	-	-	37
59	Chesi	48	1	-	-	11	2	-	-	2	-	-	5	4	2	3	6	13
60	Cheud	1016	34	-	-	178	2	-	-	9	3	10	8	131	19	6	19	178
61	Chichișa	285	22	13000	-	53	-	-	-	3	2	3	11	30	4	-	6	52
62	Chieșd	1438	51	-	-	191	-	-	-	5	2	7	2	165	10	10	25	175
63	Chilioara	826	17	5000	-	156	7	-	-	8	-	6	6	125	18	13	23	163
64	Chișfalău	537	9	-	-	50	9	-	-	5	-	1	2	46	5	5	20	54
65	Cig	622	15	-	-	74	8	-	-	6	3	7	9	48	9	10	36	80
66	Ciglean	413	9	-	-	97	14	-	-	12	4	6	-	80	9	11	32	110
67	Cioara	270	3	-	-	56	-	-	-	3	-	5	-	43	5	6	17	56
68	Ciumărna	718	2	2000	-	105	24	-	-	9	5	3	5	101	6	9	21	129
69	Curitâu	732	23	-	-	65	-	-	-	-	-	12	15	38	-	-	-	65
70	Ciuta	409	4	-	-	69	2	-	-	8	-	7	1	53	2	7	9	70
71	Cizer	1294	1	-	-	275	-	-	-	33	-	13	1	205	23	35	78	275
72	Comi	771	17	15000	300000	156	16	-	-	14	7	7	15	112	17	23	37	169
73	Corund	401	22	-	-	59	6	-	-	1	-	4	7	47	6	5	10	64
74	Coșeiu	548	18	5000	-	130	-	-	-	7	-	4	13	90	16	12	19	130
75	Cosniciu de Jos	597	4	2000	100000	71	12	-	-	8	3	3	2	60	7	13	26	82
76	Cosniciu de Sus	470	14	1000	50000	57	24	-	-	7	-	1	8	62	3	4	6	79
77	Crasna	372	3	-	-	47	-	-	-	5	-	2	2	38	-	1	-	41
78	Crasna Pătăluș	92	-	-	-	4	1	-	-	-	1	-	-	2	2	2	4	5
79	Creaca	597	5	-	-	96	2	-	-	16	11	2	-	69	-	18	33	96
80	Cristur	655	11	-	-	105	10	-	-	14	1	5	1	89	5	4	13	98
81	Criștelec	764	21	8000	-	133	26	-	-	2	9	9	16	110	13	12	20	159
82	Cuceu	1968	11	5000	-	175	15	-	-	24	13	5	27	114	7	24	63	185
83	Derșida Mică	771	22	10000	-	115	24	-	-	11	-	5	30	82	11	14	33	137
84	Dioșod	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85	Doba Mare	31	4	-	-	8	2	-	-	2	-	-	2	4	2	-	-	9
86	Doba Mică	28	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	3

ARHEOLOGIE - ISTORIE

87	Dobrin	465	16	-	-	73	2	-	-	9	5	2	4	51	4	13	22	-	-	75
88	Doh	555	15	-	-	102	6	-	-	7	4	3	7	78	9	12	40	-	1	107
89	Domnin	861	-	-	-	102	-	-	-	9	-	4	-	81	8	6	10	-	-	102
90	Drighiu	586	10	-	-	81	-	-	-	9	-	6	-	61	5	6	18	2	-	79
91	Dumuslău	334	6	-	-	42	3	-	-	6	2	4	12	19	2	4	10	-	-	45
92	Fetindia	320	1	-	-	48	6	-	-	6	-	4	16	25	3	5	7	-	-	54
93	Firminiș	573	21	2500	-	119	8	1	-	13	5	5	15	87	3	5	4	-	-	128
94	Fizeș	633	8	-	-	145	3	-	-	7	3	6	10	97	25	12	11	2	1	145
95	Gâlgău	1181	42	-	-	181	10	-	-	13	4	12	35	118	9	19	63	1	2	188
96	Gălpăia	735	10	600	-	164	1	-	-	14	1	6	1	128	15	16	27	-	1	164
97	Gârceiu	1142	6	-	-	176	-	-	-	14	2	1	1	149	9	3	3	1	1	174
98	Ghirolt	400	15	-	-	59	2	-	-	2	2	2	19	34	2	2	5	3	2	56
99	Giorocuta	682	16	7000	-	40	13	-	-	5	-	6	9	29	4	6	11	-	-	53
100	Gîrdani	832	-	-	-	201	8	-	-	17	6	9	20	134	23	20	40	-	-	209
101	Giumelciș	1197	-	-	-	163	46	-	-	15	5	4	2	172	11	11	36	1	1	207
102	Giurtelecul Hododului	1276	4	-	-	278	-	-	-	-	2	14	3	203	56	18	39	-	-	278
103	Giurtelecul Șimleului	1295	19	-	-	190	7	-	-	42	-	13	1	139	2	22	49	1	-	196
104	Guruslăul Ung.	159	-	-	-	33	-	-	-	4	-	-	1	28	-	-	3	-	-	33
105	Halmășd	1173	7	-	-	180	22	-	-	28	-	10	-	157	7	15	36	-	-	202
106	Hereclean	495	15	-	-	96	5	-	-	17	1	4	3	74	2	14	14	1	-	100
107	Hidig	911	39	-	-	112	49	-	-	7	2	8	32	90	22	11	27	1	6	154
108	Hodod	202	3	-	-	14	1	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	1	-	14
109	Horoat	449	9	-	-	77	2	-	-	5	2	11	24	32	5	4	6	-	2	77
110	Horoatul Român	250	-	-	-	40	-	-	-	5	-	5	-	29	1	-	-	-	-	40
111	Hotoan	602	37	8000	-	115	-	-	-	18	-	4	26	60	7	8	15	2	13	100
112	Hurez	518	3	-	-	118	2	-	-	21	2	9	-	88	-	11	21	-	-	120
113	Husasău	295	8	-	-	72	-	-	-	16	-	6	-	50	-	4	19	-	-	72
114	Husia	395	-	5000	2000	99	3	-	-	8	-	2	-	87	5	6	20	-	-	102
115	Husmezeu	405	9	-	-	71	-	-	-	9	-	1	-	55	6	-	4	1	1	69
116	Iaz	861	1	-	-	108	29	-	-	6	1	2	7	109	12	6	17	-	-	137
117	Ilișua	105	3	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	9
118	Înău	845	6	-	-	175	10	-	-	22	8	14	1	129	11	9	23	-	-	185
119	Îpu	389	19	-	-	48	7	-	-	12	-	3	-	40	-	7	14	-	1	54
120	Jac	856	13	-	-	190	-	-	-	13	12	12	1	126	26	23	59	2	2	186
121	Jibău	532	7	-	-	76	9	-	-	4	2	5	4	61	9	7	14	4	8	73
122	Lazuri	329	5	-	-	69	2	-	-	-	1	8	3	47	12	7	13	-	-	71
123	Leleiu	127	1	-	-	31	-	-	-	-	-	3	1	24	3	1	2	1	-	30
124	Leșmir	69	1	-	-	18	-	-	-	2	-	-	-	15	1	1	-	-	-	18
125	Lompirt	234	8	-	-	35	-	-	-	1	1	-	-	24	9	1	3	1	-	34
126	Lupoaia	358	5	-	-	56	-	-	-	8	4	3	1	39	1	1	5	-	4	52
127	Mal	955	13	-	-	78	-	-	-	-	-	7	-	70	1	1	4	-	-	78
128	Mălădia	587	7	6000	-	121	4	-	-	1	6	4	4	91	19	13	22	2	1	122
129	Mănău	473	7	-	-	75	1	-	-	4	1	5	7	53	6	7	14	-	-	76
130	Marca	952	30	4000	150000	158	34	-	-	19	2	6	-	152	13	14	30	-	2	190
131	Marin	703	1	-	-	134	-	-	-	18	-	5	-	109	2	11	27	-	-	134
132	Meseșsângeorgiu	775	-	1000	-	127	2	-	-	17	6	6	2	95	3	18	38	-	-	129
133	Mețenți	425	24	-	-	58	-	-	-	7	3	6	9	33	-	3	6	2	4	52
133	Mihaifalău	108	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	1	9	-	-	-	-	-	10
135	Mineu	486	2	-	-	107	-	-	-	-	-	6	1	94	6	2	2	2	-	105
136	Mirșid	553	1	-	-	67	4	-	-	2	-	8	-	57	4	6	13	2	2	67
137	Mocirla	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
138	Moigrad	744	-	-	-	137	3	-	-	29	-	9	-	102	-	15	51	-	3	137
139	Motiș	544	2	-	-	55	30	-	-	7	-	5	6	61	6	2	6	-	-	85

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

140	Nadișul Hododului	45	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	-	-	6	
141	Nadișul Român	674	6	-	-	115	-	-	-	31	1	4	5	67	7	11	18	2	-	113
142	Năpradea	1098	15	-	-	235	2	-	1	18	7	4	24	175	10	17	32	3	2	233
143	Nașfalău	275	13	-	-	34	1	-	-	5	1	3	-	23	3	5	15	-	-	35
144	Noțâg	826	4	-	-	206	-	-	-	11	-	8	-	161	26	1	5	-	-	206
145	Oarța de Jos	728	14	-	-	130	25	-	-	6	6	8	6	118	11	9	12	2	11	142
146	Oarța de Sus	715	2	-	-	100	20	-	-	17	1	5	11	85	1	8	23	1	2	117
147	Odești	684	6	-	-	121	-	-	-	20	5	7	-	81	8	11	34	1	2	118
148	Orbău	373	11	-	-	53	1	-	-	-	-	1	20	25	8	6	12	-	-	54
149	Ortelec	1180	4	-	-	226	1	-	-	28	1	9	3	170	16	18	34	-	2	225
150	Orțița	326	2	-	-	39	7	-	-	4	-	5	-	37	-	-	6	-	-	46
151	Păgaia	418	-	-	-	44	17	-	-	8	-	3	3	44	3	5	9	-	-	61
152	Panic	94	6	-	-	17	2	-	-	3	-	1	6	9	-	1	1	-	-	19
153	Pățalul Mare	128	1	-	-	5	2	-	-	-	-	-	1	5	1	-	-	-	-	7
154	Pățalul Mic	62	-	-	-	12	-	-	-	3	2	2	1	4	-	1	2	-	-	12
155	Păușa	596	5	300	-	100	-	-	-	6	4	15	1	70	4	7	14	1	2	97
156	Peceiu	668	4	-	-	151	-	-	-	29	-	3	-	119	-	14	24	-	-	151
157	Pereceiu	1010	33	-	-	109	11	-	-	3	5	14	43	49	6	6	19	-	1	119
158	Petenia	229	15	-	-	42	2	-	-	4	1	1	12	23	3	4	10	-	-	44
159	Piele	423	7	-	-	15	1	-	-	2	-	1	5	7	1	3	6	-	-	16
160	Pir	508	11	-	-	49	9	-	-	4	-	1	-	51	2	4	7	1	4	53
161	Plesca	190	1	-	-	42	-	-	-	3	1	2	3	30	3	2	4	1	2	39
162	Ponița	518	1	-	-	117	-	-	-	17	4	15	1	76	4	13	37	-	-	117
163	Poptelec	912	16	3500	-	170	10	-	-	16	8	7	12	123	14	20	50	1	-	179
164	Porț	242	16	-	-	66	11	-	-	4	2	3	13	49	6	5	16	-	1	76
165	Preoteasa	608	1	-	-	104	10	-	-	12	2	9	4	83	4	10	24	-	-	114
166	Pria	1116	3	-	-	214	-	-	-	25	-	16	-	167	6	12	33	-	-	214
167	Prodănești	323	10	-	-	65	1	-	-	3	3	3	-	48	9	2	6	2	1	63
168	Racăș	851	14	8000	-	167	-	-	-	17	-	3	4	136	7	13	33	1	1	165
169	Răstolț	893	-	1000	-	111	4	-	-	4	2	4	16	81	8	8	9	-	-	115
170	Răstolțul Deșert	423	4	1000	-	109	6	-	-	4	9	4	10	74	14	4	11	1	-	114
171	Rați	138	14	-	-	23	4	-	-	2	5	4	5	9	2	7	13	-	1	26
172	Recea	704	24	-	-	111	-	-	-	22	-	4	3	82	-	15	39	-	-	111
173	Reghea	213	-	-	-	16	7	-	-	2	-	-	5	12	4	5	13	-	-	23
174	Romita	313	13	-	-	83	-	-	-	3	4	4	-	62	10	7	16	-	-	83
175	Rona	329	14	-	-	79	5	-	-	7	-	3	1	64	9	6	17	2	1	81
176	Sâg	959	16	-	-	103	-	-	-	4	-	7	2	89	1	1	3	-	-	103
177	Sălățâg	265	14	-	-	57	3	-	-	7	2	3	4	40	4	2	4	1	-	59
178	Săliște	325	10	-	-	58	-	-	-	2	5	2	-	48	1	4	9	-	-	58
179	Sălsig	1260	7	-	-	265	4	-	-	9	5	18	14	188	35	23	47	5	-	264
180	Sâncraiu	498	16	-	-	77	20	-	-	7	1	3	7	75	4	4	12	2	8	87
181	Sâncraiuul Silvaniei	15	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
182	Santău	1371	49	30000	-	170	2	-	-	16	-	2	33	113	8	19	44	1	9	162
183	Săplac	630	-	-	-	135	9	-	-	7	-	6	-	123	8	14	24	1	1	142
184	Sărăuad	826	2	-	-	98	-	-	-	15	3	6	-	73	1	10	28	-	1	97
185	Sârbi	459	6	-	-	45	-	-	-	-	-	4	-	37	4	4	11	-	-	45
186	Sărvăzel	296	8	-	-	45	2	-	-	2	-	2	13	28	2	3	7	-	-	47
187	Săuca	518	19	-	-	85	5	-	-	8	1	6	14	52	9	8	12	1	2	87
188	Ser	79	2	-	-	6	3	-	-	-	2	-	-	6	1	2	4	-	-	9
189	Siciu	712	15	-	-	93	9	-	-	15	6	5	13	57	6	14	30	-	-	102
190	Sighet	953	19	10000	80000	103	-	-	-	12	10	6	18	57	-	11	19	1	5	97
191	Silvaș	381	4	-	-	63	9	-	-	7	2	1	6	56	-	5	10	2	1	69
192	Socaciu	491	29	-	-	58	-	-	-	3	2	-	-	50	3	5	13	-	1	57
193	Solnoc Pățalușa	151	-	-	-	21	7	-	-	1	1	1	4	20	1	2	6	-	-	28

ARHEOLOGIE - ISTORIE

194	Someș Guruslău	714	-	30000	10000	123	11	-	-	22	-	5	-	102	5	12	22	-	-	134
195	Someș Odorheiu	1433	12	-	-	258	2	-	-	29	3	3	2	218	5	16	34	1	1	258
196	Stâna	835	27	2000	-	126	7	-	-	12	1	5	51	57	7	13	34	1	8	124
197	Stârciu	1834	6	-	-	563	16	-	-	61	16	41	12	422	27	37	68	1	12	566
198	Stremț	1461	11	1000	4000	122	19	-	-	13	3	6	15	101	3	7	17	2	6	133
199	Subcetate	495	-	-	-	56	20	-	-	8	1	1	1	58	7	8	20	-	-	76
200	Sudurău	304	24	15000	-	43	7	-	-	1	-	3	13	30	3	2	2	2	7	41
201	Supurul de Jos	1263	38	-	-	117	-	-	-	3	3	3	22	78	8	9	23	1	1	115
202	Supurul de Sus	843	26	25000	50000	90	22	-	-	11	-	5	29	61	6	7	19	2	2	108
203	Șamșud	114	-	-	-	15	-	-	-	-	2	-	-	12	1	-	-	-	-	15
204	Sărmășag	188	5	-	-	18	-	-	-	-	-	-	2	16	-	-	-	1	-	17
205	Șeredeu	975	16	-	-	127	13	-	-	1	-	6	29	49	55	13	20	-	-	140
206	Șilimeghiu	603	3	-	-	90	6	-	-	8	1	4	-	74	9	4	6	-	3	93
207	Șoimuș	886	-	-	-	92	-	-	-	6	-	1	-	75	10	6	9	-	-	92
208	Șumal	707	39	-	-	118	5	-	-	16	-	8	48	45	6	18	43	-	2	121
209	Tămășești	782	25	-	-	170	-	-	-	26	7	4	4	126	3	18	33	3	-	167
210	Tășnad	5135	19	-	-	443	11	14	1	43	10	17	5	372	22	41	104	13	183	273
211	Tihău	717	26	-	-	113	15	-	-	1	-	4	23	87	13	7	19	1	4	123
212	Tohat	337	1	-	-	55	7	-	-	3	3	2	-	50	4	1	2	-	-	62
213	Traniș	594	-	20000	5000	113	5	-	-	5	-	2	-	95	16	7	21	-	-	118
214	Trăzne	1245	13	3000	-	209	16	-	-	23	12	6	12	158	14	25	42	4	6	215
215	Turbuța	657	22	-	-	109	19	-	-	4	3	4	-	98	19	8	26	-	-	128
216	Tusa	745	15	-	-	54	-	-	-	-	-	11	-	36	7	6	15	-	-	54
217	Țeghea	98	1	-	-	13	3	-	-	1	-	-	-	14	1	2	6	-	2	14
218	Țicău	291	2	-	-	51	4	-	-	5	4	2	-	40	4	4	9	-	-	55
219	Țigani	628	3	-	-	117	7	-	-	14	1	6	-	96	7	14	28	6	4	114
220	Uilacul Hododului	760	13	-	-	114	-	-	-	3	5	5	17	71	13	14	28	-	-	114
221	Uilacul Șimleului	59	3	-	-	10	3	-	-	1	-	-	-	9	3	2	3	-	-	13
222	Ulciug	310	-	-	-	47	-	-	-	4	-	2	-	38	3	-	5	-	-	47
223	Unguraș	814	2	20000	-	139	7	-	-	8	1	8	1	118	10	6	13	2	-	144
224	Unimăt	831	17	-	-	98	-	-	-	13	-	7	17	60	1	8	19	-	4	94
225	Urmeniș	594	12	-	-	109	8	-	-	16	-	2	2	88	9	10	26	-	-	117
226	Vădurele	263	9	-	-	61	3	-	-	10	4	1	5	42	2	12	25	-	-	64
227	Valcăul Român	664	1	-	-	119	16	-	-	1	3	6	8	103	14	7	22	-	-	135
228	Valcăul Ung.	564	4	-	-	97	13	-	-	4	6	3	5	84	8	13	25	-	-	110
229	Var	422	17	-	-	64	15	-	-	6	2	2	9	58	2	4	7	-	2	77
230	Vârșolț	208	8	-	-	27	1	-	-	6	-	1	-	21	-	3	13	1	-	27
231	Vășcapău	356	12	-	-	68	-	-	-	11	-	6	16	34	1	11	21	-	-	68
232	Verveghiu	9	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
233	Vicea	270	-	-	-	57	-	-	-	8	1	2	1	45	-	3	4	-	-	57
234	Zalnoc	811	41	-	-	146	2	-	-	21	10	5	38	67	7	16	37	1	2	145
235	Zăuan	65	4	-	-	8	1	-	-	2	-	-	-	7	-	-	-	-	-	9
TOTAL		148066	2327	304100	801000	23823	1344	16	5	2239	525	1143	1694	17860	1727	2004	4410	202	501	24485

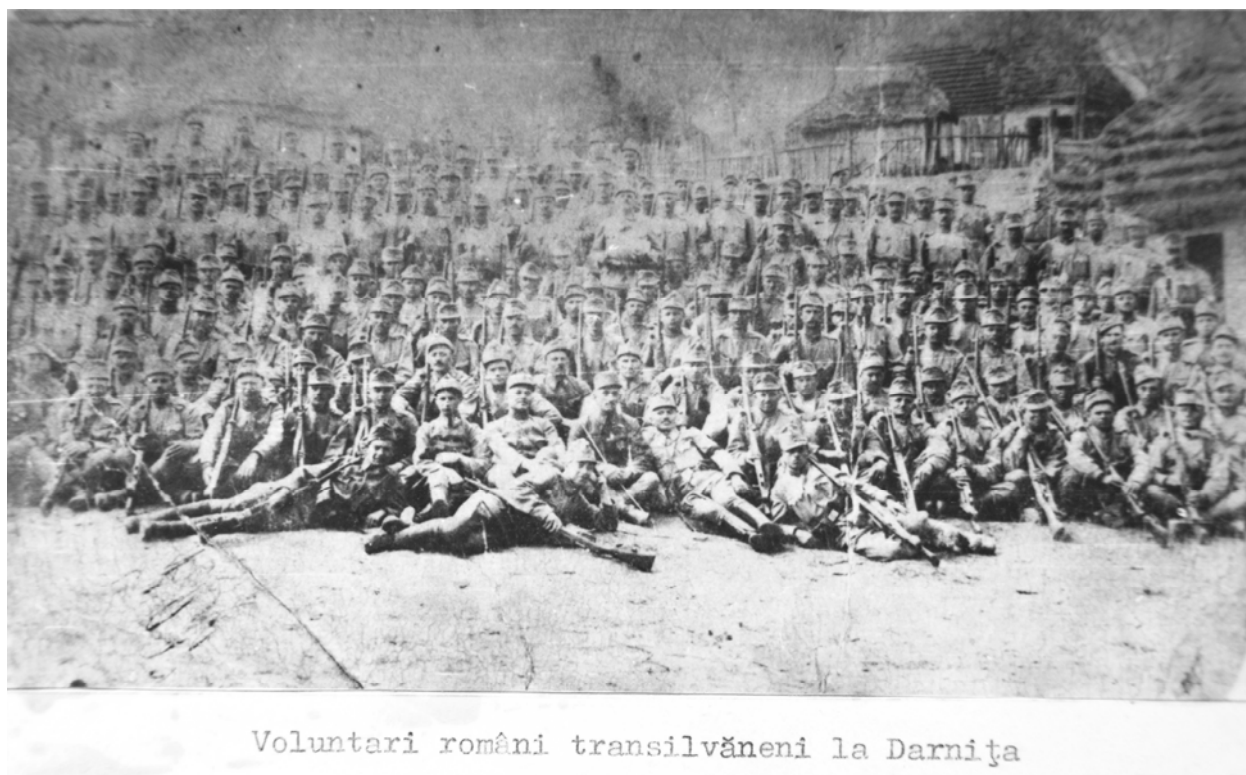
Sursa: Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, *fond ASTRA*, Listele participanților la Primul Război Mondial. XVI. Județul Sălaj, dos. 10/1914-1918, f. 2-5, 8-11.

Fig. 1. Victor Deleu la Darnița (1916)

Fig. 2. Victor Deleu la Darnița (iarna anului 1917)

Voluntari români transilvăneni la Darnița

Fig. 3. Voluntari români transilvăneni la Darnița

Fig. 4. Generalul Constantin Prezan întâmpină primul batalion de voluntari în Gara Iași (7 iunie 1917)

Fig. 5

Fig. 6. Voluntarii ardeleni sunt sărbătoriți în Piața Unirii din Iași

Fig. 7. Sublocotenentul Gavril Câmpeanu

Fig. 8. Iuliu Maniu la Bădăcin, în uniformă militară, alături de mama, fratele și surorile sale

Truppenkörper: <i>F. A. R. 26</i>		Heimats- berechtigt (zuletzt) in	Ort: <i>Berkészfalva</i>
Charge: <i>Leut. m. i. ing. Gen. (1. Klasse)</i>			Pol. Bezirk (Komitat): <i>Alsó-Fehér</i>
Name: <i>Dr. Maniu Iulius</i>		Geburts-	Land: <i>Ungarn</i>
Religion: <i>gr. kath.</i>			Ort: <i>Trilagy-székely</i>
Assentjahr: <i>1915</i>			Land: <i>Ungarn</i>
Grundbuch(Vormerk)blatt-Nr.		Jahr: <i>1873</i>	
Geimpft gegen	Blattern:	Vom Ableben ist zu verständigen: <i>Clara Dr. Maniu</i> <i>geb. Baroian</i> <i>Trilagy-székely</i>	
	Typhus:		
	Cholera:		
Anmerkung:		Verständigt am:	

Fig. 9. Însemn militar de identitate care a aparținut lui Iuliu Maniu

BĂDĂCIN

x Livia
BoilaClara Elena
Maniu Maniu

6 mai 1918

Fig. 10. Iuliu Maniu la Bădăcin, în uniformă militară (6 mai 1918)

Sursa ilustrațiilor: Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj și Casa Memorială „Iuliu Maniu” Bădăcin